

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

2023

Linda Tranová, DiS.

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Linda Tranová, DiS.

*Banánové děti – generace vyrůstající na pomezí dvou kultur
a je ohrožená sociálním vyloučením*

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Jurníčková, Ph.D.

2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 28.4. 2023

Linda Tranová, DiS.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce, Mgr. Pavlíně Jurníčkové, Ph.D., za trpělivou spolupráci, odborné připomínky a cenné rady, které mi v průběhu tvorby práce poskytovala. Dále bych chtěla poděkovat také všem respondentům, kteří si udělali čas na rozhovor, a pomohli mi tak zrealizovat výzkum, který je součástí této práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mým blízkým lidem, kteří mě neustále podporují a stojí při mně za každých okolností.

Obsah

Úvod.....	11
1 Vietnam a historie vietnamské migrace do České republiky	12
1.1 Vietnamské reálie	12
1.1.1 Stručná historie Vietnamu	12
1.1.2 Současný Vietnam.....	13
1.2 Cesta vietnamských občanů do ČR.....	13
1.2.1 Vietnamská migrace do bývalého Československa před rokem 1989	14
1.2.2 Migrace po roce 1989.....	15
2 Vietnamská komunita v očích majority	19
2.1 Akulturační strategie	20
2.2 Současný život vietnamské menšiny v ČR	23
2.2.1 Kvalita života Vietnamců v České republice	23
2.3 Překážky a možnosti minority integrovat se do majority.....	24
2.3.1 Vybrané faktory bránící integraci Vietnamců v ČR.....	24
2.3.2 Faktory, které mohou vést k integraci	25
2.3.3 Rozdílné způsoby integrace Vietnamců a jejich potomků v české společnosti	26
3 Fenomén Banánových dětí	28
4 Sociální vyloučení	30
4.1 Pojem sociální vyloučení v sobě zahrnuje řadu rovin.....	31
4.1.1 Rizika spojená se sociálním vyloučením	31
4.2 Sociální vyloučení z kultur.....	32
5 Metodologie výzkumu.....	35
5.1 Výzkumný cíl a hlavní výzkumná otázka	36
5.2 Metody a techniky sběru dat	36

5.3	Výzkumný soubor	37
5.4	Soubor otázek pro rozhovor	38
5.5	Analýza a zpracování dat	39
5.6	Limity výzkumu	40
5.7	Interpretace výsledků výzkumu	40
6	Diskuse	47
	Závěr.....	51
	Bibliografický seznam.....	53
	Anotace.....	59
	Annotation	61
	Seznam tabulek a obrázků.....	63

Úvod

Téma generace Banánových dětí vyrůstajících na pomezí dvou kultur, která je ohrožená sociálním vyloučením, jsem si vybrala především protože se s ní ztotožňuji a překonala jsem spoustu výzev, přičemž s některými z nich se stále potýkám. Práce není určena pouze pro české čtenáře, nýbrž i pro vietnamské. Myslím si, že by práce mohla zaujmout i samotné Banánové děti, jelikož si mnozí neuvědomují, kolik výzev na pomezí dvou kultur již překonaly a kolik jich ještě čeká. Vietnamská migrace sahá do 50. let 20. století a součástí ní je integrace do české společnosti, která neminula ani jejich potomky, a právě kvůli rozdílné integraci mezi nimi a rodiči vznikl fenomén Banánových dětí. Druhou generací Vietnamců se zabývá již delší dobu český etnolog Stanislav Brouček a český sociolog Jiří Kocourek. V této bakalářské práci se budu zabývat tématem Banánových dětí, generací, která je ohrožena sociálním vyloučením z kultur, a to jak z české, tak z vietnamské.

Cílem této práce bude na základě zkušeností Banánových dětí z rozhovorů vyvodit možná preventivní opatření, jak sociálnímu vyloučení předejít. Ke splnění cíle jsem si zvolila metodu kvalitativního výzkumu, aby se mi mohli respondenti v rámci rozhovoru rozprávět. Literaturu jsem čerpala od mnoha českých a zahraničních autorů, nejvíce od výše zmíněných. Použila jsem jak knižní zdroje, tak i internetové.

Kapitoly jsem chronologicky uspořádala tak, aby čtenáři mohli postupně pronikat do tématu a snadno si spojovat jednotlivé kapitoly a souvislosti. Práce bude začínat historií migrace vietnamských občanů do ČR, na ni navážu tématem integrace jak první generace Vietnamců, tak i druhé. Samotné kapitoly o Banánových dětech a sociálním vyloučení se nacházejí na konci teoretické části. Práce se bude dělit na dvě části, a to na teoretickou a empirickou. Empirická část bude založena kvalitativně.

1 Vietnam a historie vietnamské migrace do České republiky

Úvodní kapitola se bude zabývat vietnamskými reáliemi a poté historií vietnamské migrace do ČR.

1.1 Vietnamské reálie

V této kapitole nastíním stručnou historii Vietnamu a poté stručně popíšu současný Vietnam. Snažila jsem se ze zdrojů vybrat to nejpodstatnější. Tuto kapitolu jsem zahrnula do své práce, protože je třeba porozumět, odkud se vzaly Banánové děti, a jak dlouhá byla cesta, která vedla ke vzniku takového fenoménu Banánových dětí.

1.1.1 Stručná historie Vietnamu

Kdysi byl Vietnam dlouhou dobu pod čínskou nadvládou. Ve 3. st. př.n.l. se státu zmocnil generál Tao To, který respektoval místní zvyky, potlačoval násilnosti a vybral si jednu dívku z lidu za manželku. V 10. st. n. l. se konal „pochod na jih“, kdy si nově osamostatněná čínská kolonie začala vztahovat nároky na území ležící dále na jihu. Díky tomuto pochodu se Vietnam rozšířil až k nejjižnějším výběžkům poloostrova Zadí Indie. Na počátku 20. století se Vietnam stal francouzskou kolonií. Veškeré přírodní zdroje nebo lidský potenciál byl využíván koloniální mocností. V roce 1945 vyhlásil Vietnam nezávislost a pojmenoval se „Vietnamská demokratická republika“. Francie s novou nezávislostí nesouhlasila a v roce 1946 začaly dlouhé boje. Finanční i vojenskou podporu získala zejména od USA. Francie ovládala velká města, ale džungle stále kontrolovali místní. Tyto vyčerpávající boje trvaly do roku 1954, kdy u Dien Bien Phu Vietnam zvítězil nad mocnou Francií. Poté byl Vietnam rozdělen na 17. rovnoběžce, kde hranici tvořila řeka Ben Hai. Stát se tedy rozdělil na severní a jižní, na severním území začali vládnout komunisté a na jihu demokraté. Tento konflikt rozdělení vypukl v roce 1964, kdy USA zahájilo bombardování Severního Vietnamu. Vietnamská válka skončila roku 1975. Roku 1975 byla vyhlášena sjednocená Vietnamská socialistická republika, která trvá dodnes (Ičo, 2006, s. 28-38).

1.1.2 Současný Vietnam

Vietnam, nebo-li Vietnamská socialistická republika, se nachází na východním pobřeží poloostrova Zadí Indie. Vietnam je obklopen Čínou na severu a Laosem a Kambodžou na západě. Na východě a jihu je hranice s Jihočínským mořem. Vietnam obsazuje 13. příčku žebříčku nejlidnatějších zemí světa. V zemi je zhruba 82,5 miliónu obyvatel. V letech 1955 až 1975 zde probíhal ozbrojený konflikt. Od jeho konce se počet obyvatel ve Vietnamu zdvojnásobil. V zemi vládne komunismus, který je ale zcela odlišný od komunismu, který známe z ČSSR. Komunistická strana Vietnamu vládne a jiné politické strany v zemi nejsou (Nováková, 2006, s. 18, 21-26).

Dle Novákové (2006, s.18) jsou pro vietnamskou ekonomiku důležité zahraniční investice. Investice pochází zejména z Asie, a to ze Singapuru, Tchajwanu, Japonska, Jižní Koreji, Hongkongu a Malajsie. Mezi další důležité investory mimoasijských zemí patří Francie, Holandsko, USA, Rusko, Austrálie a Velká Británie.

Důležitou roli hrají ve Vietnamu řeky, jakožto zdroje obživy. Řeky jsou využívány v různých sférách, např. zdroj vody a elektřiny, rybolov, zemědělství atd. Nováková popisuje, že téměř 70% populace se žije zemědělstvím (Nováková, 2006, s. 19-20).

1.2 Cesta vietnamských občanů do ČR

Historie cesty Vietnamců začínají ve 20. století. V České republice se nachází velká část cizinců, jejím velkým podílem jsou vietnamští obyvatelé. Historie příchodu Vietnamců na české území nemá tak hlubokou a rozmanitou historii jako je tomu např. u Němců. Někteří autoři datují příchod Vietnamců počátkem 40. let minulého století, jiní začátkem 50. let. Dle Martínkové (2006, s. 85) byly diplomatické vztahy mezi Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou navázány 2. února 1950. Málokdo ví o této historii příchodu. Často se setkávám s otázkami typu: „*Kde se tu vzali tvoji rodiče?*“, „*Proč si Vietnamci vybrali zrovna Českou republiku?*“. Tyto otázky většinou dostávám od svých vrstevníků či lidí, kteří si nezažili komunismus, tudíž v tomto směru nemají dostatek informací. Zeptala jsem se svých rodičů a příbuzných, od kdy datují příchod Vietnamců na území ČR. Většina odpovědí odkazuje na příjezd v 80. letech 20. století, jelikož právě toto období bylo jejich silnou migrační vlnou. V tomto ohledu je pro ně historie neznámá, stejně jako pro většinu Čechů.

Tuto kapitolu považuji za důležitou pro svoji práci, protože díky ní lze pochopit, odkud se vzaly Banánové děti.

Pro lepší přehlednost jsem kapitolu rozdělila do dvou podkapitol, přičemž dělicím mezníkem je rok 1989.

1.2.1 Vietnamská migrace do bývalého Československa před rokem 1989

V roce 1954 byl Vietnam dle Ženevských dohod rozdělen na Severní komunistickou Vietnamskou demokratickou republiku pod vedením Ho Či Mina a na profrancouzskou Jižní Vietnamskou republiku, ve které vládl prezident Ngô Đình Diệm (Aktuálně.cz, Vietnam [online]).

Kocourek (2008, [online]) popisuje období po druhé světové válce, kdy Československo potřebovalo více pracovní síly zejména ve vysídleném pohraničí a Severní Vietnam potřeboval vzdělávat své pracovní síly.

Jak uvádí Pechová (2007) ve své knize Migrace z Vietnamu do ČR, jednotliví vietnamští studenti do Česka přijížděli již ve 40. letech 20. století. První větší skupinou byli váleční sirotci a děti vietnamských vojáků na konci 50. let. V roce 1956 přijela stovka dětí a byla umístěna do dětského domova v Chrastavě na Liberecku (Pechová, 2007, s. 16). Po třech letech se jich většina na přání vietnamské strany vrátila zpět do své vlasti, která se mimo jiné obávala ztráty vietnamské kulturní identity. Pouze několika z nich bylo umožněno v ČSR dále studovat, některé tu jsou dodnes. I další státy tehdejšího socialistického bloku jako je Čína, Sovětský svaz nebo východní Německo přijaly vietnamské děti jako projev pomoci válkou zničenému Vietnamu. Děti v různých státech měly získat vzdělání, které by využily po návratu do Vietnamu pro rozvoj své vlasti (Martínková, 2006, s. 85).

V 50. a 60. letech existovaly dvě dohody mezi Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou. Dohoda o kulturní spolupráci a Dohoda o vědeckotechnické spolupráci. Tyto dohody otevřely dveře mnohým Vietnamcům, ta první zejména studentům a ta druhá praktikantům, učňům a pracovníkům, kteří se vzdělávali hlavně ve strojírenství, textilním, potravinářském a obuvnickém průmyslu. Po skončení americko-vietnamského konfliktu se zvýšil zájem VDR posílat své občany do zahraničí. Na základě nově podepsané Dohody o odborné přípravě občanů Vietnamské demokratické republiky v Československých organizacích přijelo mezi lety 1974-1977 přes 5 tisíc Vietnamců (Kocourek, 2006, s. 95).

1.2.1.1 Proč Vietnamci přijížděli do ČSR

Kocourek (2007, s. 51) vysvětluje čtyři hlavní důvody příjezdu. Prvním důvodem byly příznivé podmínky ke spolupráci v rámci socialistického bloku. Druhým důvodem bylo, že Československo potřebovalo více pracovní síly, a to zejména v pohraničí. Další důvod se týká Československa a VDR, obě země mohly získat další odbytové trhy pro své výrobky. Posledním důvodem bylo, že Vietnamská demokratická republika byla dlouhodobě ve válečném stavu, což vedlo ke špatné ekonomické a hospodářské situaci. V krizovém stavu bylo i školství a ostatní sféry. VDR využívala spolupráce s československými odborníky, kteří vzdělávali a školili pracovní síly.

1.2.2 Migrace po roce 1989

Od příchodu prvních Vietnamců v 50. letech 20. století se již vietnamská komunita pevně usadila. Někdy se o vietnamském etniku mluví i jako o vietnamské menšině nebo minoritě. Tyto dva názvy se mohou zdát jako synonymum, ale značně se odlišují. Pojem komunita reflektuje vnitřní kohezi a smysl pro kolektivní identitu a pojem menšina pozici etnické skupiny ve společnosti daného státu (Bauböck, 1994, in Freidingerová, s. 29).

Komunita v ČR není zcela jednotná, jak může napovídat název, ale neustále se dynamicky vyvíjí a diferencuje. Během uplynulé doby prošla zásadní demografickou proměnou. Do 80. let 20. století byly nově příchozí osoby do ČR převážně muži ve věku od 17 do 25 let. Od 80. let začalo přicházet i více žen a další rodinní příslušníci (Brouček, 2005 [online]).

Povaha migrace Vietnamců do Česka se změnila v období ekonomického růstu na počátku 21. století do nástupu světové hospodářské krize ke konci roku 2008. Migrace do té doby fungovala na bázi rodinných a přátelských vazeb. Nově začali přicházet i smluvní dělníci, kteří tu neměli žádné rodinné ani přátelské spojení. Tito smluvní dělníci sem přijeli skrze zprostředkovatelskou agenturu. Většina z nich s úmyslem pracovat v průmyslu, lesnictví či zemědělství (Pechová, 2007, Jelínková 2008, Švec 2009 in Freidingerová, 2014 s. 90). Od 90. let v ČR žijí Vietnamci, kterým se podařilo přečkat zlomové období vzájemných česko-vietnamských politických vztahů (Kocourek, 2006, s. 103). Po roce 1989 se sem vrátili i ti, kteří opustili zemi, protože obě strany vypověděly mezinárodní dohody. Kromě důvodů příjezdu, které jsem zmínila již výše, přibýly další dva důvody: následování rodinného příslušníka (bez primární motivace k podnikání), získání kvalitního vzdělání a pracovní příležitosti pro vlastní

děti. V 90. letech 20. století nově vznikly dohody, díky kterým opět přijížděli pracující i praktikanti. Začali sem přijíždět početnější skupiny studentů, kteří si své studium z velké části hradili sami a nezískávali studijní prospěchová stipendia, jak tomu bylo dříve. Cestu do ČR si nemohou dovolit ti nejchudší, jelikož náklady na vyřízení cesty jsou vysoké (Kocourek, 2006, str. 102-103). Většina vietnamských občanů tu žije na základě povolení k trvalému či dlouhodobému pobytu za účelem podnikání nebo sloučení rodiny. Jen málo z nich získalo občanství či azyl. Kromě zmíněných do ČR v dnešní době znovu začínají přijíždět i různí experti, manažeři, politici, umělci, dokonce i někteří první turisté (Kocourek, 2006, s. 103-104).

1.2.2.1 Časový rámec příjezdu Vietnamců

Brouček (2016, s. 30-31) rozlišuje 4 období příjezdových vln:

1. Období bilaterálních smluv mezi Československem a Vietnamem v 2. polovině 20. století – v tomto období jsou zahrnuty různé fáze vládou asistované pracovní migrace z Vietnamu do bývalého Československa pod štítem bilaterálních smluv.
2. Období svobody v 90. letech 20. století – Vietnamcům v České republice vyhovovalo svobodné podnikání.
3. Období nového zákona o pobytu cizinců na území České republiky – dne 1. ledna 2000 nabytí účinnosti nový zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR. Podle dokumentu Cizinci v ČR z roku 2003 zveřejněným Českým statistickým úřadem se v roce 2000 kontinuální meziroční nárůst počtu cizinců zastavil. Příčinou poklesu počtu je výše uvedený zákon, ve kterém stálo zpřísnění vstupu do země. Vydání viz pro vietnamské občany bylo omezeno. Nakonec vešla v platnost 1. července novela, která tato ustanovení zákona změkčila. Do doby, než vyšla nová novela, byl pokles cizinců viz. tabulka níže:

Rok	Dlouhodobý pobyt		Celkový počet pobytu	
	Cizinci držitelé povolení k pobytu	Vietnamci	Cizinci držitelé povolení k pobytu	Vietnamci
1999	162 108	16 870	228 862	24 824
2000	134 060	15 318	200 951	23 556
2001	140 978	14 023	210 794	23 924
2002	156 359	13 771	231 608	27 143

Tabulka 1 (Brouček, 2016, s. 30)

4. Doba diaspory – tato doba se vztahuje na období po roce 2010, kdy se výrazně objevily dva nové směry. První směr je odklon od myšlenky vytvoření vietnamské diaspory ve střední Evropě se záměrem podpořit vietnamskou ekonomiku a přesunout nezaměstnané populace z Vietnamu do ČR. Druhý směr je posun od pouhé praktické komunikace s českými institucemi k hledání nového právního postavení vietnamské komunity v ČR, a to uznání Vietnamců za národnostní menšinu. 3. července 2013 se zástupce Vietnamu stal řádným členem vládní rady pro národnostní menšiny a Vietnamci tak získali stejné právní postavení jako Bulhaři, Chorvati, Maďaři, Němci, Poláci, Slováci, Srbové, Romové, Rusové, Řekové a Ukrajinci, kteří na území ČR žili déle než Vietnamci (Brouček, 2016, s. 31-32).

1.2.2.2 Vnitřní diferenciacie vietnamské komunity v ČR

Freidingerová (2014, s.91) ve své knize rozlišuje různé faktory vnitřní diferenciacie:

- Rodina a rodinné vazby
- Historicko-politicko-ekonomický kontext
- Provincie původu

Nejdůležitějším mechanismem vnitřní diferenciacie komunity v Česku jsou především rodina a rodinné vazby. Rodina je pro Vietnamce klíčová, ale není to důvod k tomu, aby spolu museli bydlet ve stejné domácnosti, čtvrti či městě. Pokud nově přijede rodinný příslušník, bydlí s nimi určitý čas, pak se zkouší osamostatnit. Většinou tomu je tak, že mu příbuzní pomůžou rozjet nový podnik (Freidingerová, 2014, s. 91).

Dalším důležitým faktorem vnitřní diferenciacie je celkový historicko-politicko-ekonomický kontext období příchodu. Existuje pojem migrační kohorta, ve smyslu migrace označující skupinu lidí, která přišla ve stejném období. Nejsilnější migrační kohorta je smluvních dělníků, kteří přišli v socialistickém období a těch z období ekonomického růstu 2000-2008. Příslušníci migračních kohort ze socialistického období mají dodnes tendenci držet pevně při sobě. Pospolitost migrační kohorty období před revolucí může být dána i tím, že tehdy nikdo z příchozích neměl v Československu příbuzného. Mnozí z nich nacházeli oporu u soukmenovců, jelikož většina z nich sdílela stesk po rodině. Nabyté přátelské vztahy přetrvávají dodnes. Tyto vztahy byly posíleny hlavně v první polovině 90. let, kdy odpadla asistence oběma státy, a Vietnamci žijící v Česku se museli osamostatnit a najít si jiný zdroj obživy. Migranti tohoto období kladou důraz na to, že se odlišují od migrantů přijíždějící po 90. letech. Zdůrazňují, že jsou mnohem liberálnější, co se týče například vztahů jejich potomků s Čechy. Po revoluci se migrační kohorty zejména oslabují. U těchto skupin migrantů hraje výraznou roli rodina (Freidingerová, 2014, s. 91-92).

Specifickým i důležitým faktorem určujícím vnitřní diferenciaci vietnamské komunity je provincie původu. Vznikají různé oficiální spolky, jejichž účelem je sdružovat lidi z dané provincie, popřípadě poskytovat podporu a oporu například starším či nemocným, ale pouze krátkodobě, nikoli dlouhodobě. Nicméně faktor provincie původu neprodukuje pevnější vztahy uvnitř komunity. Ani místo pobytu v ČR nemá velký vliv na vznik místních užších komunit, ve kterých by se rozvíjely pevnější vztahy či kontakty (Freidingerová, 2014, s. 91-92).

2 Vietnamská komunita v očích majority

Jak přijímá česká společnost Vietnamce? Pomocí čeho si odjakživa majorita dělá obrázek na minoritu? Touto otázkou se zabývá Stanislav Brouček (2003) ve své publikaci *Český pohled na Vietnamce: mediální obraz Vietnamu, Vietnamců a vietnamství*. V této knize autor shromáždil velké množství novinových článků a televizních zpráv z roku 1998 a 1999, a na základě nich utvořil shrnutí mediálního obrazu vietnamské komunity.

Autor zdůrazňuje, že mediální obraz, který vznikl, je spíše subjektivním vnímáním novinářů, publicistů a redaktorů všeho druhu. Brouček také klade důraz na to, že publicistika je podstatným reprezentantem obecného mínění a také jeho možným manipulačním nástrojem. Brouček mediální zprávy rozdělil do několika témat: 1. Vietnam; 2. Vietnamsko-české vztahy; 3. Kriminalita; 4. Vzdělání; 5. Internetnické reakce; 6. Migrace Vietnamců v ČR; 7. Podnikání (Brouček, 2003).

Reakce majoritního obyvatelstva na vietnamskou menšinu je důkazem prostoupení Vietnamců do sociální sféry České republiky. V médiích se Vietnamci dostávají do příkladů, kde je zpochybňován význam cizinců v ČR. Český čtenář může z masmédií vyvodit, že témata imigrace a adaptace cizinců jsou nevyhnutelné. Není však jasná hloubka názorů Čechů na tuto problematiku. Názory na tyto témata mohou u jedince vyplývat z jeho etnocentrismu, regionálního patriotismu, nedostatečného obecného rozhledu atd. Brouček (2003) popisuje, že názorovou pestrostí je především rozpolcenost a příčina jevu pramení ze státu. Říká, že rozpolcenost nasvědčuje skutečnosti, že stát neumí tyto problémy řešit. Na jedné straně by stát chtěl být ochráncem lidských práv pro všechny a na druhé straně chce prosazovat své specifické zájmy, do kterých se nevejdou všichni, aby jim byl ochráncem lidských práv. České reakce na Vietnamce nesou dva protikladné názory, a to respektující a odmítavý, většinově převažuje realismus. Názor občana Železné Rudy z roku 1999 „*Po příštích volbách tady bude starostou Vietnamec*“ byl odpovědí na otázku, jak se mu líbí jeho současné město (Brouček, 2003, s. 273-275).

Česká média věnují Vietnamcům největší pozornost v oblasti kriminality. Samotná kriminalita může pro někoho vypovídat o vietnamských komunitách. V obrazu kriminality v médiích o Vietnamcích se odráží i vztah české veřejnosti ke kriminalitě imigrantů (Brouček, 2003, s. 83). Dále mohou být Vietnamci v očích Čechů spojováni s podvody při styku se státní správou, kdy například v roce 1999 byla obviněna občanka Vietnamu z trestného činu podvodu ohledně rodičovského příspěvku (Brouček, 2003, s. 117).

Shrnutí knihy Český pohled na Vietnamce: Česká společnost je příliš ovlivněna masmédií, které jsou hybným a manipulačním nástrojem. Mnoho lidí podporuje tezi o značné izolaci až ghetizaci vietnamských komunit v lokálním prostředí české majority (Brouček, 2003, s. 273).

V knize Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR píšou o Vietnamcích Pechová a Martínková, že dlouhá éra podnikání ve stáncích se již chýlí ke konci, ale většina českých občanů si za slovo „Vietnamec“ dosadí stánkař. A to i přesto, že většina vietnamských obchodníků podniká v kamenných obchodech a jejich děti mluví plynule česky v kolektivu svých vrstevníků. Jak jsem již zmínila výše, negativní stereotypy spojené s Vietnamci se mohou pohybovat v oblasti kriminality, dále v prostředí jejich podnikání, pěstování marihuany a mafie. Na druhé straně existují i pozitivní stereotypy ohledně vietnamské pracovitosti a výborných studijních výsledcích mladé generace. Názory na vietnamskou komunitu mnohdy nevyplývají z osobní zkušenosti, nýbrž z doslechu, nejvíce z médií. Jak tedy vidí běžný příslušník majority vietnamskou komunitu? Vidí Vietnamce na tržnicích s levným textilem, ve večerkách otevřených od rána do noci. Největší pohled, který jsem již nastínila v předchozí kapitole, nabízejí média. Naprostá většina mediálních zpráv o vietnamské komunitě se týká kriminality – razie na tržištích, odhalené pěstírny marihuany, nekolokovaný tabák a alkohol, padělané zboží atd. Média ukazují vietnamskou komunitu jednostranně, informují jen o tom, co majoritu zaujme, čímž si médium zajistí sledovanost (Pechová, Martínková, nedatováno [online], s. 17).

2.1 Akulturační strategie

Definici akulturace předložil v roce 1935 výbor Social Science Research Council v memorandu, které mělo sloužit jako průvodce výzkumů akulturace. Definice zní takto: „*Akulturace zahrnuje jevy, které jsou výsledkem přímého a nepřerušenoého styku mezi skupinami jedinců z různých kultur, z čehož následně vyplývají změny v původních kulturních typech jedné nebo obou skupin*“. Tato definice byla přijata téměř všude a sloužila k orientaci četných studií akulturace (Herskovits, 2012, s. 28).

Matysová (2012, s. 25) popisuje, že akulturaci imigrantů máme chápat jako proces kulturních a sociálních změn, ke kterým dochází při kontaktu imigračních skupin s dominantní kulturou, v našem případě s českou kulturou.

John W. Berry (1997, s. 8) vysvětluje, že v každé plurální společnosti existují kulturní skupiny a jednotlivci, kteří mají dominantní a nedominantní postavení. Tyto postavení se

projevují v situacích, které se týkají procesu akulturace, nebo-li jak se jednotlivci přizpůsobují kulturním změnám v prostředí, ve kterém žijí.

Berry (1997, s. 9) také definuje čtyři akulturační strategie zaujímané imigrační skupinou podle toho, zda si imigranti zachovávají svá kulturní specifika a zda se podílejí na každodenní interakci s majoritní kulturou.

- Strategie integrace je, že příslušníci etnické menšiny či imigrantů přejímají kulturu většinové společnosti, ale zároveň si uchovávají i tu svou původní.
- Strategie asimilace je, když příslušníci menšin opustí svou kulturu a splynou s novou.
- Pokud se jedinci izolují od nové kultury a žijí jen se starou kulturou, mluvíme o separaci.
- Poslední strategie se nazývá marginalizace a dochází k ní, když si menšinová společnost nechce zachovat svou kulturu a ani si nechce osvojit dominantní.

Volba strategie minoritní společnosti není jednoduchá a závisí na mnoha dalších faktorech, jako jsou tvůrci politických rozhodnutí nebo pracovníci ve školství a zdravotnictví. Nicméně, hlavní faktor určující tuto volbu je majoritní společnost (Berry, 1997, s. 9).

Podle publikace S vietnamskými dětmi na českých školách, kterou napsal kolektiv autorů, nejčastější strategií u vietnamské menšiny bude integrace. Definice o integraci existuje mnoho, jednou z nich může být, že „*Integrace cizinců je proces umožňující cizincům postupně se začlenit do české společnosti. Cílem integrace je oboustranně přínosné nekonfliktní soužití cizinců a majoritní společnosti.*“ (MPSV, 2020) či od švédského autora „*Integrace je obousměrný proces, v němž přistěhovalci i hostitelská společnost nabývají nových rysů v důsledku vzájemné interakce.*“ (Martikainen, 2005 in Rákoczyová, s. 24).

Vietnamci si dávají záležet na tom, aby si udrželi svou starou kulturu, ale zároveň přejímají prvky z té české. Příkladem může být, že Vietnamci slaví v Česku Vánoce, protože je slaví většina a nechtějí vybočovat. Vietnamská menšina se pro někoho může zdát jako izolovaná. Faktem je, že největším problémem u integrace je jazyková bariéra. Strategie asimilace se stává spíše u mladých Vietnamců, kteří přijedou z Vietnamu. Po příjezdu ihned nastoupí do školy, kde si osvojí český jazyk a spřátelí se s českými kamarády. Jejich rodiče většinu času pracují od rána do večera, tudíž na ně nemají čas, a to je také důvodem proč mladí Vietnamci splynou s hostitelskou kulturou. Asimilaci můžeme vyzorovat i u Banánových dětí, které se cítí více evropsky, což je důsledkem přizpůsobování se české kultuře. Jsou i případy separace, kde je hlavním problémem neznalost jazyka majority. Vietnamci se uzavrou do sebe a neví, jak komunikovat s vnějším světem, aby se začlenili do kultury. Nejčastěji se to stává u starší generace (Kocourek a kol., 2006).

Berry (1997, s. 9-14) dále definuje čtyři strategie akulturace, které vychází z pozice dominantní společnosti, jež zaujímají imigranti. Integrace imigrantů do majoritní společnosti je možná pouze tehdy, pokud se společnost vymezuje jako multikulturní a jsou v ní vytvořeny určité psychologické předpoklady. Strategie integrace je plně slučitelná se strategií multikulturalismu. Majoritní společnost si zachovává svou jedinečnost, a to umožňuje i imigrantům. Integrace může být svobodně zvolena a úspěšně prováděna nedominantními skupinami pouze tehdy, když je dominantní společnost otevřená a inkluzivní ve své orientaci na kulturní diverzitu. Pro dosažení integrace je nutné vzájemné přizpůsobení zahrnující přijetí práv všech skupin. Tato strategie vyžaduje, aby nedominantní skupiny přijaly základní hodnoty větší společnosti, přičemž dominantní skupina musí být zároveň připravena přizpůsobit se národním institucím (např. školství, zdravotnictví, práce), aby lépe vyhovovaly potřebám všech skupin. Dle Uherka (2005) má společnost již vytvořenou strukturu a pravidla chování svých členů a dle něj je sociální integrace proces začleňování osob do této společnosti. Uherek (2005) popisuje dva úhly pohledů na integraci cizinců, jedním z nich je etický přístup, tedy pohled ze strany hostitelské země. Druhý přístup je emický, a ten vnímá situace z pohledu samotného cizince. Jde o pochopení motivace cizince. Oba přístupy se odlišují a vykazují jiný úhel pohledu.

Pro strategii asimilace existuje obdobně strategie „*melting pot*“, kdy se kultury „*přetaví*“ a vznikne tak nová kultura, která klade důraz na intenzivní interakce mezi jednotlivci. Není důležité, která kulturní specifika byla zachována. Někdy si imigranti zvolí strategii separace, ale když to od nich dominantní společnost vyžaduje, je to segregace. Imigranti i dominantní společnost mají zájem o zachování svých kultur a komunikaci mezi nimi zajišťují zprostředkovatelé. Se strategií marginalizace se pojí strategie sociálního vyloučení, tedy exkluze (Berry, 1997, str. 10-11).

Jednotlivci a skupiny mohou mít jiný pohled na tyto způsoby akulturace, jejich chování se může lišit. Národní politiky a programy lze také analyzovat z hlediska těchto čtyř přístupů. Některé jsou asimilační a očekávají, že všechny imigrantské a etnokulturní skupiny splynou se skupinami v dominantní společnosti. Další jsou integrační, ty jsou ochotné přijmout a začlenit všechny skupiny do značné míry podle jejich vlastních kulturních podmínek. Jiné prosazují integrační politiku a další usilují o marginalizaci nežádoucích skupin (Berry, 1997, str. 11).

Obrázek 1 (Berry, 1997, s. 11)

2.2 Současný život vietnamské menšiny v ČR

Začleňování vietnamské menšiny do společnosti je rozmanité dle individuálních lidí. Mladé generace nemají problém se začlenit, zatímco starší generace se separují. Děti Vietnamců chodí do školy a denně se setkávají s českými vrstevníky. Na první pohled se mohou lišit vzhledem, ale uvnitř se nijak neodlišují od české majority (Hofírek, Nekorjak, 2012 in Rákoczyová, s. 162).

2.2.1 Kvalita života Vietnamců v České republice

Hodnocení kvality života Vietnamců v České republice může být pozitivní i negativní, záleží, s jakou věkovou skupinou toto téma rozebíráme. Zatímco mladé generace se zpravidla asimilují do české kultury a opouští tak vietnamskou, může se také přihodit, že budou stát na pomezí obou kultur a mohou z nich být vyloučeny současně, jelikož starou opustili a nová je nemusí přijmout. S tímto problémem bojují denně příslušníci mladé generace a nemohou tak najít oporu v nikom, kdo by je nasměroval, protože rodiče se izolují od nové kultury a žijí jen se starou kulturou, tedy vietnamskou. Mladé generace mají spíše pozitivní postoj, co se týče kvality života v ČR, starší generace spíše negativní. Negativní postoj se pojí se steskem po domově a odloučení od blízkých členů rodiny. Dále vůči sobě negativně vnímají nepřátelské postoje týkající se podnikání a zařizování trvalého pobytu. Jedinci, kteří jsou limitováni jazykovou bariérou, mohou nepřátelské postoje vnímat hlouběji a citlivěji. Na druhé straně vnímají život pozitivně, protože vědí, že v České republice je lepší život pro jejich děti než ve

Vietnamu. Lepším životem se myslí vzdělání a otevřené možnosti v ČR (VietUp, Facebook [online]).

Potomci starší generace, kteří se narodí v ČR, mají většinou trvalý pobyt a později usilují o státní občanství. Z třetích zemí je v ČR nejvíce přistěhovalců Ukrajinců. Spolu s Vietnamci mají nejčastěji trvalý pobyt. Trvalý pobyt jim zajišťuje rovnocenná práva ekonomická a sociální. K datu 30.4. 2019 mělo okolo 51 tisíc Vietnamců povolený trvalý pobyt (Česko v datech, 2019 [online]).

„Státní občané cizího státu s trvalým pobytem na území České republiky mají možnost nabytí státní občanství České republiky udělením. Žádat o udělení českého státního občanství mohou státní občané cizího státu nebo osoby bez státního občanství s trvalým pobytem na území České republiky.“ (MVČR, 2021 [online]).

„Státní občanství České republiky může (nikoli musí) Ministerstvo vnitra na žádost udělit pouze osobě (cizinci nebo osobě bez státního občanství), která splňuje současně následující předpoklady: žadatel je integrován do společnosti České republiky, zejména z hlediska rodinného, pracovního a sociálního.“ Další podmínky jsou, že žadatel neohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a území celistvost, demokratické základy, zdraví nebo majetkové hodnoty (MVČR, 2021 [online]).

2.3 Překážky a možnosti minority integrovat se do majority

Starší generace Vietnamců, jakožto migranti v ČR, se potýkají s rozdílnými výzvami integrace než jejich potomci. V kapitole akulturační strategie jsem zmínila již pár příkladů rozdílů mezi 1. generací a generací Banánových dětí, co se týče jejich adaptace na majoritní kulturu. Rozdíly bych směřovala k účelu a motivaci žít v ČR. V kapitole historie vietnamské migrace do ČR jsem psala o navázání spolupráce mezi ČSR a VDR, která nevznikla za vidinou mít více lidí v české kultuře, nýbrž navýšení pracovních sil v neatraktivních oborech. Vietnamci si tak uvědomili, že takto přijdou k financím, které zajistí je samotné a jejich blízké ve VDR. A jejich motivace pracovat přetrvává dodnes. Myšlenka vydělat co nejvíce finančních prostředků jim již neumožňuje prostor se plně integrovat do majoritní společnosti.

2.3.1 Vybrané faktory bránící integraci Vietnamců v ČR

Existují různá šetření i teoretické studie, které popisují, že je česká společnost kulturně velmi homogenní a málokdy přijímá migranty, a že je celkem dost xenofobní. Po listopadu 1989 až donedávna nejevila česká společnost o vietnamské migranty zájem. Česká společnost

neměla skoro žádné povědomí o tom, proč sem přijíždějí lidé z Vietnamu. Proto se majoritní společnost příliš nezamýšlela nad tím, jak se k migrantům chovat, jak na ně mluvit či jak nejvíce výtěžit ze vzájemné spolupráce. Problémem jsou interkulturní rozdíly, protože ani jedna strana si nedokáže představit požadavky a potřeby strany druhé (Kocourek, 2006, s. 114).

Významným faktorem, který u některých jedinců oddaluje integraci, je očekávání rychlého zbohatnutí a relativně brzkému návratu do Vietnamu. Toto přání se mnohdy spíše nevyplní a následuje zklamání, např. nepodařilo se mi naučit česky, výdělky neodpovídají očekávání, nemohli jsme pozvat do ČR zbytek své rodiny. Nedostatek finančních prostředků některým podnikatelům brání v tom, aby podnikali samostatně bez závislosti na komunitních obchodních sítích. Také potřebují dostatek financí, aby zabezpečili rodinu jak v ČR, tak ve Vietnamu. Kromě předsudků a nepřátelského chování ze strany Čechů si Vietnamci lámou hlavu nad problémy s komunikací a odlišnými klimatickými podmínkami. Migrantům chvíli trvá, než si uvědomí, že se do Vietnamu jen tak brzy nevrátí a začínají věnovat větší pozornost strategii pobytu, a i integraci do české společnosti (Kocourek, 2006, s. 114).

Podle Kocourka (2006, s. 116) jsou následující body vybrané interní bariéry:

- Příchod migrantů, kteří si tolik nepřáli migrovat (např. manželky, které následují své chotě)
- Rozdíly mezi jazyky, které jsou pro mnoho lidí nepřekonatelné
- Výrazně odlišné komunikační styly, bariéry interkulturní interakce, které mohou způsobit mnoho nedorozumění
- Vztah Vietnamců ke své vlasti a tím je zájem od ČR menší
- Rodina jako základ, který posiluje vzájemné příbuzenské vztahy a nikoli vazby s majoritou
- Určité nepochopení role státních institucí, tudíž nevyužívání těchto institucí pro vlastní prospěch
- Velmi slabé povědomí příchozích migrantů o zákonech
- Slabá znalost o kultuře ČR
- Silné bariéry existují i na straně majority (xenofobie, uzavřenost, neznalost atd.)

2.3.2 Faktory, které mohou vést k integraci

Abych nezmiňovala pouze body, které integraci zabraňují či ji zpomalují, zmíním také výčet faktorů, které pomáhají vietnamským migrantům se lépe integrovat (Kocourek, 2006, s. 117):

- Vytváření podniků v podnikatelském prostředí díky narůstající konkurenci
- Získání trvalého pobytu
- Podpora dětí ke vzdělání, udržování tradičních hodnot např. projev úcty k učitelům
- Větší využití tradičního vietnamského kulturního potenciálu majoritou

- Rozšířenější spolupráce vietnamských a českých firem a zaměstnanců se zaměstnavateli
- Existence spolupráce českých a vietnamských organizací
- Větší míra působení neziskových organizací na osvětu v rámci vietnamské komunity

Vietnamští migranti do ČR přijíždějí spíše kvůli ekonomickým důvodům než z potřeby integrovat se do české společnosti. Klíčová je motivace z obou stran, bez ní nebude možné vytvořit vztah mezi majoritou a vietnamskou menšinou. Po nějaké době, co si Vietnamci vybudují ekonomické zázemí, se setkávají s větší potřebou integrace. Velkou roli hraje druhá generace Vietnamců, která významně mění charakter vietnamské komunity v ČR (Kocourek, 2006, s. 118).

2.3.3 Rozdílné způsoby integrace Vietnamců a jejich potomků v české společnosti

Integrace rodičů a jejich dětí je důležitým aspektem k formování vývoje vztahů mezi majoritní a minoritní společností a odtud pramení vznik a narůstání fenoménu Banánových dětí (Janská, Průšvicová, Čermák, 2011, str. 481). Dle Zhou (1997) je pro integraci cizinců klíčová znalost jazyka majoritní společnosti. Komers a Slezáková (2010) vysvětlují na základě posledních výzkumů, že děti Vietnamců si v mnoha případech osvojily český jazyk jako jazyk hlavní, který využívají zejména ke komunikaci s vrstevníky a pro jejich vlastní vzdělávání. Na rozdíl od nich rodiče potřebují jazyk převážně k dorozumění na úradech. Zde nastává otázka, jestli je lepší, aby dítě bylo bilingvní či monolingvní. Touto otázkou se zabývali i čeští autoři, například Valentová (1998) popisuje, že vícejazyčná výchova může mít negativní vliv na intelektuální vývoj dítěte a naopak Jabůrek (1998) zdůrazňuje výhody bilingvismu. Autoři Portes a Rumbaut (1996) popsali akulturační trhlinu, která je důsledkem rozdílné akulturace dětí a rodičů. Podle Kocourka a Pechové (2006) právě migrace může ovlivnit již zažitou rodinnou vazbu u Vietnamců. Rodiče pocítují velký tlak z hlediska zajištění ekonomické stability jejich rodiny a vzhledem k silné konkurenci na trhu práce jsou nuceni pracovat i o víkendech. To vede k tomu, že nemají příliš času na výchovu svých dětí a často se o ně musí starat tzv. „české babičky“. Tato výchova může přispět ke snadnější adaptaci vietnamských dětí do české společnosti, ale na druhé straně může ovlivnit rodinnou harmonii a udržení rodinných tradic. Z toho důvodu má dnes druhá generace Vietnamců pravděpodobně blíže k české kultuře a hodnotám než jejich rodiče. Vietnamské děti tak zažívají kulturní dualismus a v jejich nitru vzniká ambivalence k vietnamské kultuře, protože ji tolik neprožívají a mají ji přikazovanou, ale také k české,

kterou naopak prožívají, ale mají ji zakazovanou. Je ovšem pravděpodobné, že děti budou v dospělosti těžit z obou kultur (Koucourek, Pechová, 2006, str. 161-162).

3 Fenomén Banánových dětí

Jak bylo zmíněno výše, právě rozdílná integrace vietnamských rodičů a dětí v majoritní české společnosti mají za následek vzniku a vyvíjení fenoménu Banánových dětí. Někdy se používá výraz vietnamští Češi nebo čeští Vietnamci. Podobné označení se používá v Austrálii „*coconut children*“, kde se jedná o vietnamské mladé uprchlíky v Cabramatta (The Guardian, Vivian Pham ..., 2020 [online]). Slovní spojení Banánové děti se spíše hojně využívá mezi lidmi patřící do druhé generace Vietnamské menšiny. Banánové dítě je metafora pro mladší české Vietnamce druhé generace, kteří se narodili v České republice první generaci Vietnamců. Navenek mají typické rysy Asiata, ale vnitřním naladěním a cítěním se ztotožňují více s českým myšlením (Hloušková, 2018 [online]). V odborné literatuře se banánových dětech poprvé zmínil Černík v roce 2006 a o tři roky později měl premiéru dokumentární film Martina Ryšavého ohledně integrace mladých Vietnamců, který byl vysílán v České televizi.

Právě výše rozepsané kapitoly o migraci a postupném usazování vietnamské menšiny na území ČR vedlo k tomu, že se přirozeně rodily další generace, a to právě generace Banánových dětí. Vietnamci přijížděli do ČR převážně za lepšími životními podmínkami a také kvůli budoucnosti svých dětí, ale již nepomysleli na to, že je bude čekat mnoho výzev, jako je například školský systém, ve kterém si budou muset prokopat svoji cestu bez podpory rodičů, jelikož sami si ji v ČR neprošli. Dále se většina dětí potýká s rozporuplnými kulturními hodnotami a jazykovou bariérou. Homoláč a Sherman (2020, s. 232) v Sociologickém časopisu uvádějí, že postupnou integrací Banánových dětí dochází k superdiverzifikaci české společnosti, jelikož ji činí různorodější.

Duong Nguyen Jirásková na blogu webu aktuálně.cz píše: „*My, kteří jsme vyrostli v České republice, vedeme jakýsi dvojitý život. Už nedokážeme být tak uvolnění, když se nacházíme v prostředí vlastní komunity. Říká se nám banánové děti – slupka žlutá a jádro bílé.*“ Do Thu Trang v podcastu Pod Slupkou Banánů mluví o další metafoře banánových dětí „*Někdy si říkám, že jsem spíše takový banánový shake, protože se obě identity prolínají a je to opravdu jak když pijete shake, někdy cítíte více mléko a někdy více banán, a to je vlastně to bílé vs. žluté.*“ (Do Thu Trang, 2021 [online]). Bloggerky Jirásková a Do Thu na svém blogu píšou i články o tom, jak se banánové děti setkávají s tím, že starší generace zpochybňuje jejich kompetence jako zdroje informací o Vietnamu.

Existuje i pojem jedenapůltá generace, který zavedl Rumbaut. Toto označení se obvykle používá pro děti, které se nenarodily v České republice, ale přišly sem do věku 13 let, což

odpovídá 1. stupni základní školy. Odborníci používají spíše rozdělení na první a druhou generaci. Označení jedenapůltá generace se používá i v USA, kde korejští imigranti označovali krajany, kteří přišli do USA před dosažením dospělosti (Hřebíčková, 2020 s. 202).

I tato generace může být označována, jako „*banánové děti*“, jelikož děti, kteří přijedou do 13 let, nemají ještě pevně zformovanou kulturní identitu. V hostitelské zemi si snáze osvojují český jazyk, tím pádem se lehce začleňují do hostitelské kultury. Banánové děti na rozdíl od generace rodičů mluví plynule česky a stýkají se spíše s českými přáteli. Naopak mají mezery ve vietnamštině, mnohdy mluví plynule, ale dělají jim problémy psaní a čtení. Kvůli pracovní vytíženosti rodičů trávily mnoho času v českém kulturní prostředí jako je škola, kroužky anebo měli tzv. českou babičku, která je vychovávala (Freidingerová, 2014, s. 98).

To jsou všechno důvody, proč Banánové děti mají spíše české návyky a chování. Často mají individuální potřeby, které se nepozdávají tradiční vietnamské společnosti. Evropský individualismus přejatý vietnamskými Čechy vede k nepochopení ze strany rodičů. Mají na vědomí, že jejich kořeny jsou z Vietnamu a cítí k nim loajalitu, ale jejich domovem je Česká republika. V závislosti na movitosti rodičů mají někteří z nich šanci podívat se do Vietnamu nebo ho již několikrát navštívily. Návštěva Vietnamu je pro ně spíše dovolená za příbuznými, mnoho z nich se shoduje, že by ve Vietnamu žít nechtěly (Freidingerová, 2014, s. 99).

České vzorce chování se odráží téměř do všech oblastí jejich života. Příklad může být odraz v intimním životě, řada z nich mají touhu se setkávat spíše s českými partnery či partnerkami, zatímco jejich rodiče by upřednostnili, aby si našli někoho z komunity. Na rozdíl od předchozí generace jsou etnicky smíšené páry zcela běžné. České chování může mít na ně i negativní dopad. Může to být závislost na výpočetní technice či návykových látkách, které jsou v Česku lehce dosažitelné (Freidingerová, 2014, s. 100).

Právě vyrůstání dětí na pomezí dvou kultur přináší mnoho výzev, které mohou vést k mezigeneračnímu konfliktu a v konečném důsledku i k sociálnímu vyloučení z jedné či druhé kultury.

4 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení má mnoho definic, proto v této kapitole budu citovat jen pár z nich. Ze začátku se budu zabývat co to sociální exkluze je, poté se zaměřím na sociální vyloučení z kultury.

Toušek (2007) píše, že až do 60., respektive 70. let minulého století spadá koncept sociální exkluze. Původ konceptu je z Francie, kde se lidé žijící v chudobě označovali jako *les exclus*. Rozšíření pojmu a jeho použití v současném významu se připisuje Renému Lenoirovi, který tento pojem vztahoval na osoby, které byly vyloučeny ze státního systému sociálního zabezpečení. V 70. letech minulého století se ve Francii sociální exkluze chápala jako vyloučení ekonomické. V 80. letech se hovořilo o tzv. nové chudobě, kdy opozice (pravice a komunisté) obviňovala socialistickou vládu ze zvyšující se nezaměstnanosti. Vládní strana v té době termínem exkluze poukazovala nejen na nezaměstnanost, ale i vzrůstající nestabilitě sociálních vazeb a sociální solidarity (rozpad rodin, sociální izolace skupin obyvatelstva, eroze třídní solidarity a sociálních sítí) (Toušek, 2007, s. 12). Výkladu o konceptu sociální exkluze a jeho definic existuje celá řada. Jedním z nich může být „*Sociálním vyloučením (exkluzí) rozumíme proces, kdy jsou jednotlivci či celé skupiny vytěsňovány na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou dostupné ostatním členům společnosti*“ (Toušek, 2007, s. 13). Dle zákona č. 108/2006 Sb. se sociálním vyloučením rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

Příčiny, které sociální vyloučení způsobují, jsou rozmanité. Můžeme je rozlišit na příčiny vnější a vnitřní. Jevy, které jsou mimo dosah a kontrolu vyloučených osob, jsou vnější příčiny (vlivy). Takové vlivy nemohou lidé ovlivnit vlastním jednáním. Vnější příčiny jsou dány širšími společenskými podmínkami nebo vyplývají z jednání lidí, kteří se nacházejí vně sociálního vyloučení, tj. jsou to příčiny strukturální. Mezi takové příčiny se řadí především: bytová politika; trh práce a jeho charakter; sociální politika; rasismus a diskriminace na základě rasy, etnicity, národnosti, konfese atd (Toušek, 2007, s. 13).

Jevy, které jsou důsledkem jednání konkrétních lidí, jichž se sociální vyloučení týká, jsou vlivy vnitřní. Lidé mohou vlastní situaci sociálního vyloučení způsobovat anebo posilovat stávající existenci, tj. jsou to příčiny individuální. Pokud se jedná o individuální příčiny, mohou být často konsekvencí vnějších příčin. Mezi tyto příčiny náleží: ztráta pracovních návyků při dlouhodobé nezaměstnanosti; dlouhodobá neschopnost hospodařit s penězi a dostát svým

finančním závazkům; orientace na okamžité uspokojení potřeb vyplývající z dlouhodobé frustrace; apatie a nízká motivace k řešení vlastních problémů atd (Toušek, 2007, s. 13).

Dle Misíkové (2008) jsou sociálním vyloučením nejvíce ohroženy tyto skupiny lidí:

- Lidé s nízkým vzděláním
- Dlouhodobě nebo opakovaně nezaměstnaní
- Lidé se zdravotním postižením
- Lidé trpící nějakým druhem závislosti
- Osaměle žijící důchodci
- Imigranti (přistěhovalci)
- Příslušníci různých menšin (etnických, náboženských, odlišně sexuálně orientovaných atp.)
- Lidé, kteří se ocitli v obtížné životní situaci, z níž si nedokážou pomoci

Výše zmíněné skupiny jsou skupiny ohrožené. Ne všichni příslušníci těchto skupin mohou být bráni mezi sociálně vyloučené. Někteří mohou být začleněni v běžné společnosti (Misíková, 2008, s. 179).

4.1 Pojem sociální vyloučení v sobě zahrnuje řadu rovin

Misíková (2008) popisuje roviny sociálního vyloučení takto:

- Ekonomické vyloučení je příčinou chudoby. Znamená nemožnost dosáhnout životních šancí obvyklých ve společnosti. Souvisí to zejména s nezaměstnaností a s nevýhodným postavením na trhu práce.
- Společenské vyloučení neumožňuje zapojovat se do společenských institucí.
- Politické vyloučení je upřením politických, občanských i základních lidských práv.
- Kulturní vyloučení zamezuje sdílení kulturního kapitálu společnosti i jejích hodnot.
- Vyloučení z mobility jak v prostoru (nemožnosti se přestěhovat jinam), tak v hierarchii sociálních pozic (nemožnost zlepšit své postavení ve společnosti).
- Symbolické vyloučení je spojeno se stigmatizací jednotlivců či skupin, tj. jejich označováním za méněcenné či špatné.

Tyto roviny se navzájem ovlivňují. Jedna z oblastí může převažovat nad ostatními, které jsou jejím důsledkem. Např. ekonomické vyloučení spojené s chudobou prohlubuje ostatní roviny sociálního vyloučení (Misíková, 2008, s. 179-180).

4.1.1 Rizika spojená se sociálním vyloučením

Lidé, kteří se dostali do pozice sociálně vyloučených jsou vystaveni řadě rizik. Nejčastěji jsou tito lidé ohroženi těmito riziky (Misíková, 2008, s. 319):

- Nevyhovující životní podmínky (bydlení, životní prostředí, prostor k životu atp.)
- Horší zdravotní stav
- Riziko tzv. sociálněpatologických jevů (závislosti, nefungující rodiny atp.)
- Kriminalita
- Ekonomická rizika související se zastavováním majetku a nevýhodnými půjčkami

4.2 Sociální vyloučení z kultur

Kulturním vyloučením se rozumí omezený přístup ke vzdělání a znalostem, které většinová společnost uznává a oceňuje. *Omezení přístupu ke vzdělání je způsobeno kombinací vnějších a vnitřních příčin. Vnějšími příčinami je například praxe umístování dětí z „problémových romských“ rodin do zvláštních speciálních škol, kde získávají méně kvalitní vzdělání než zbytek jejich vrstevníků. Vnitřními příčinami jsou zde například nízké vzdělání rodičů, kteří nechápou souvislost mezi vzděláním a životním úspěchem, a své děti dostatečně nemotivují ke školní docházce a úspěšnosti* (Brož, Kintlová, Toušek, 2007, s. 12).

V mé bakalářské práci se budu zabývat sociálním vyloučením v trochu jiném slova smyslu. Banánovým dětem hrozí vyloučení jak z české, tak z vietnamské kultury, jelikož vyrůstají na pomezí. Fenomén Banánových dětí je nejen známý v České republice, ale můžeme se s ním setkat např. i v Spojených státech amerických. Banánové děti, kteří se buď narodily v ČR či přijely v brzkém věku, jsou již od mala vedeny k učení se ve fungování v české společnosti. Někteří si i zažily nebo zažívají tzv. „českou chůvu nebo babičku“, kterou si najímají rodiče, aby se postaraly o jejich děti během dne, protože pracují od rána do večera (Šmídová, 2017 [online]).

Sociální vyloučení z kultur je pro Banánové děti ne úplně vyhnutelné. Záleží na každém jedinci, jakým směrem se vydá ve věci budování vztahů. Děti od dětství nastoupí do českého školského systému, kde se intenzivně setkávají s českým jazykem a osvojují si české svátky a zvyklosti. Sociální vazby navazují s českými vrstevníky, se kterými takřka tráví nejvíce svého volného času. Mnoho z nich mluví vietnamsky jen na základní komunikační úrovni či vůbec, protože rodiče nemají kapacitu a čas je doučovat a vietnamština není zahrnuta v jejich výuce. Takhle jednoduše vzniká jazyková bariéra mezi dětmi a rodiči. V hodně případech rodiče dítěti poskytují zpětnou vazbu ve formě kritiky, která je má motivovat k lepším výkonům, ale má opačný efekt, který spíše vede k pocitu méněcennosti (Vietnamka v Německu, 2021 [online]).

Rodiče kladou největší důraz na finanční a materiální zabezpečení a tím nemají prostor na tvoření citového pouta s dítětem. Tento problém dokonale vysvětluje teorie citové vazby, o

kteří píše Kulísek (2000) v jeho knize Problémy teorie raného citového přilnutí. Teorie vznikla v roce 1969 a zformulovali ji psychoanalytik John Bowlby a jeho spolupracovnice Mary Ainsworthová. Teorie se zabývá mírou přilnutí malého dítěte k jeho matce, a právě toto pouto ho naprogramuje do budoucího života, je to základ jeho emočního uspořádání a prožívání. Lze říct, že drtivá většina banánových dětí si prožila nejistý vyhubavý attachment, protože jejich rodiče na ně neměli čas, a ne příliš jim ukazovali své emoce. Lečbych a Pospíšilíková (2012, s. 4) charakterizují vazbu tak, že se na nich odrazí i v dospělosti, kdy mají problémy s navázáním nových vztahů, neboť je znehodnocují a distancují se od nich. Bývají nezávislí a vyhýbají se afektům. Tím by se dalo říct, že Banánové děti nenachází u rodičů bezpečnou základnu, ke které by se chtěly vracet a společně s problémem navázáním novým vztahů řekněme v české společnosti může mít za následek sociální vyloučení.

Naopak, kdyby Banánové děti neparticipovaly v české společnosti nebo nedodržovaly její normy, mohly by vzbudit spoustu otázek v očích majority. V současné době jsou Češi otevřenější k Vietnamcům než v předchozích letech, kdy byly počáteční migrační vlny nebo po roce 1989. Dalo by se tak říct na základě výsledků výzkumu úspěšné integrace vietnamských dětí do majoritní společnosti (Janská, Průšvicová, Čermák, 2011, s. 481). Vietnamská minorita se v ČR již usadila natolik, že jsou na ně Češi zvyklí a berou je jako součást jejich společnosti. Zejména v roce 2020 si získali velké uznání za angažovanost ve výrobě domácích roušek v době pandemie Covidu-19 (Sotona, 2020 [online]). Najdou se i výjimky, které se nechávají ovlivňovat masmédií, jak jsem již zmínila ve 2. kapitole. V médiích se málokdy skloňují úspěchy Vietnamců, ale spíše jejich přešlapy ve formě kriminality či výroby drog. Někteří negativně vidí Vietnamce jako jeden stejný celek, což může vést k neposkytnutí šance a možnosti dostat stejné příležitosti (Brouček, 2003, s. 83).

Pro Banánové děti vyrůstající na pomezí dvou kultur je těžké udržet balanc věnování pozornosti obou kulturám, aby nedošlo právě k sociálnímu vyloučení z jedné či druhé kultury. Žít v zemi, která není rodnou pro jejich kořeny, ale zároveň si s nimi udržet vztahy je pro ně celoživotní výzvou (Do Thu Trang, 2019 [online]).

5 Metodologie výzkumu

Vzhledem k charakteru mé bakalářské práce jsem se rozhodla zvolit metodu kvalitativního výzkumu, abych více pronikla do hloubky dané problematiky a do subjektivního vnímání dotazovaných osob.

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Hendl, 2005, s. 50).

Dle Hendla (2005, s. 52-53) v nejčastějším případě výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určuje základní výzkumné otázky. Kvalitativní výzkumník je brán jako detektiv, který může otázky během výzkumu zaměňovat nebo doplňovat. To je i důvod proč se někdy kvalitativní výzkum považuje za flexibilní a pružný typ výzkumu. V průběhu výzkumu vznikají nové výzkumné otázky, ale také hypotézy a nové nápady, jak modifikovat zvolený výzkumný plán. Práce výzkumníka je vyhledávat a analyzovat informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek. Sběr a analýza dat v kvalitativním výzkumu probíhají v dlouhém časovém intervalu.

Mezi výhody kvalitativního výzkumu se řadí například podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události a fenoménu. Dále, že zkoumá fenomén v přirozeném procesu. Dobře reaguje na místní situace a podmínky. Nevýhodou je, že znalost nemusí být zobecnitelná na populaci (Hendl, 2008, s. 407).

V praktické části mé bakalářské práce budu zkoumat potýkání se Banánových dětí se sociálním vyloučením z kultur a jak k tomu přistupují. V této kapitole zformuluji cíl práce, výzkumnou otázku, popíšu metody techniky sběru dat, také průběh výzkumu a následně budu charakterizovat výzkumný soubor respondentů. Na závěr se budu zabývat výsledky výzkumu a jejich interpretací.

5.1 Výzkumný cíl a hlavní výzkumná otázka

Cílem této práce je srovnání zkušeností banánových dětí s vyrůstáním na pomezí dvou kultur a na jejich základě vyvodit možné preventivní opatření, jak předejít možnému sociálnímu vyloučení. Předpokládám, že jednotlivé zkušenosti se budou značně lišit, protože na každého působily jiné vnější vlivy. Jsem si vědoma, že nedojdu k univerzálnímu preventivnímu opatření, které bude vyhovovat všem, ale budu se snažit najít střední cestu.

Výzkumná otázka je směrnicí, která vede badatele direktivně k prozkoumání určité situace či aktérů nebo zpovídaných informátorů (Strauss a Corbinová, 1999, s. 25). Jako výzkumnou otázku jsem si stanovila jak silně a proč Banánové děti vnímají riziko sociálního vyloučení a jak se s tím snažily či stále zkouší pracovat. Zodpovězení této otázky mi pomůže k vyvození preventivního opatření k předejití sociálnímu vyloučení. Riziko sociálního vyloučení je u každého Banánového dítěte nevyhnutelné. Někdo ho pocítuje více, někdo méně. Jako každý jiný člověk je Banánové dítě individuální a každý si svoje mechanismy ke zmírnění sociálního vyloučení hledá sám.

Existuje mnoho závěrečných prací o banánových dětech, které spíše pojednávají o vyzdvižení tohoto fenoménu a odkud se vzal. Například Markéta Fišarová napsala bakalářskou práci, kde na základě kazuistik Banánových dětí popisuje jejich životní situace a zkušenosti (Fišarová, 2014). V mé práci chci také vyzdvihnout tento fenomén a také jaká rizika s sebou nese. Svůj výzkum chci koncipovat více hloubkově v této problematice, tudíž bude kvalitativní nikoliv kvantitativní, kde bych si na začátku stanovila hypotézy, které bych následně potvrdila či vyvrátila.

5.2 Metody a techniky sběru dat

Pro můj kvalitativní výzkum jsem zvolila techniku rozhovoru neboli interview. Rozhovory budou uskutečněné s každým informátorem samostatně, abych docílila pravděpodobněji osobního a subjektivního názoru. Skupinové rozhovory mohou být méně náročné, zejména časově, ale byla by větší patrnost, že bych se nedozvěděla pravé názory informátorů, jelikož by se navzájem ovlivňovali a někdo by mohl potlačit svůj názor či pohled na věc. Ne zvolila jsem techniku dotazníkové formy, protože by mi nedala takové obsáhlé odpovědi, které hledám.

Pro svoji práci jsem si vybrala techniku polostrukturovaného rozhovoru, abych mohla otázky v průběhu zaměřovat či vyčleňovat v závislosti na dotazované. Strukturovaný rozhovor nepřišel v úvahu, protože má jasně daný systém otázek, které bych nemohla v průběhu měnit, a i pro dotazované by to mohlo být překážkou, protože by se nemohli rozprávět dle svého uvážení. Pro lepší organizaci a systematičnost jsem ne zvolila nestrukturovaný rozhovor (Mišovič, dle Miovský, 2009, s. 80).

Mišovič (dle Alvesson, Deetz, 2000, s. 79) uvádí, že polostrukturovaný rozhovor je nejpoužívanější technikou sběru dat, protože výzkumník může pružně přeskakovat a zaměřovat otázky, aby dostal odpovědi, které potřebuje. Otázky jsem formulovala tak, aby se vztahovaly k cíli tématu, a aby se dotazovaní cítili co nejkomfortněji. Záleží mi na tom, abych si s nimi vybudovala bližší vztah, a abych docílila odpovědi osobního charakteru. *„Kvalitativní výzkum používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování.“* (Hendl, 2005, s. 63).

Rozhovory se konaly v terénu, s respondenty jsem se setkala osobně v prostředí, kde nebylo moc rozptýlení, většinou v klidné kavárně, kterou jsem nechala na jejich výběru. Rozhovory jsem nahrávala se souhlasem každého respondenta pomocí mobilního telefonu do aplikace Voice Memos a poté přepsala do Wordu formou transkripce. Audionahrávky se mi zdály jako nejlepší nástroj pro rozhovor, protože díky nim mám zachycené každé slovo ve výpovědích a během rozhovoru jsme se nemuseli zdržovat psaním poznámek, ve kterých by se mnoho informací ztratilo. Výhodu v audionahrávkách vidím i v tom, že zachycují i emoce účastníka výzkumu.

5.3 Výzkumný soubor

Respondenty ve výzkumu jsem si vybrala v rozpětí věku 20 až 30 let. Tuto skupinu lidí jsem si vybrala v ČR již od dětství. Právě na základě jejich zkušeností z předchozích let bych chtěla splnit cíl práce., jelikož právě Banánové děti v tomto věku jsou současnými průkopníky nástrah a rizik v tomto fenoménu Respondenty jsem si vytipovala ze spolku VietUp a následně oslovila. VietUp je spolek, který sdružuje Banánové děti, pořádá pro ně různé sportovní akce a workshopy na aktuální témata a hlavním cílem je propojení a rozšiřování sociálních sítí. Vybrala jsem si respondenty, kteří nevyrostali v Praze, nýbrž v menším městě či vesnici, protože právě mimo Prahu se koncentruje méně Banánových dětí na jednom místě. Tudiž kritériem výběru bylo, že respondent se nenarodil ani nevyrostal v Praze a jeho věk. Všichni

respondenti měli společné to, že se do Prahy přestěhovali za lepšími podmínkami pro budoucnost. Účastníci výzkumu se skládají ze 3 žen a 2 mužů. Respondent R1 je žena ve věku 22 let, která se kvůli výběru gymnázia přestěhovala do Prahy. Respondent R2 se přestěhoval z České Lípy do Prahy v 15 letech s rodiči, protože vyhodnotili Prahu jako lepší místo na podnikání, je to muž ve věku 25 let. Dalším respondentem R3 je žena ve věku 26 let, která se do Prahy přestěhovala z Aše kvůli vysoké škole. Čtvrtý respondent R4 se přestěhoval z Jičína do Prahy také kvůli vysoké škole a práci, je to žena ve věku 26 let. Pátým respondentem R5 je muž, který se do Prahy přestěhoval v 10 letech s rodiči, kteří si v Praze našli lepší práci.

Rozhovory byly realizovány v prosinci roku 2022 a lednu roku 2023 a byly vedeny s 5 respondenty. Počet respondentů jsem si nestanovila předem, vyplynulo to během rozhovorů, jelikož se odpovědi víceméně přímo i nepřímo shodovaly. Vzhledem k nastavení cíle mé práce mi připadá tento počet jako dostačující pro vytvoření preventivního opatření k předejití možnému sociálnímu vyloučení.

Každého dotazovaného jsem předem seznámila s cílem a povahou práce. Pro někoho byl matoucí pojem sociální vyloučení, tudíž jsem mu nastínila, co se tím myslí a účastník výzkumu se nad tím posléze zamyslel sám. Ani jeden účastník neměl problém s anonymitou, každý souhlasil s použitím jeho jména. Respondenti se výzkumu zúčastnili dobrovolně a souhlasili s audionahrávkou a následným použitím výpovědí v mé práci. Rozhovory trvaly okolo 45 minut. Otázky jsem měla předem chronologicky připravené a pokládala jsem je podle struktury. V některých rozhovorech mi účastníci výzkumu lehce vybočili z tématu, a právě struktura otázek mi pomáhala v tom, vrátit je zpět k tématu a směřovat je směrem, kterým jsem potřebovala.

5.4 Soubor otázek pro rozhovor

Okruhy otázek jsem koncipovala tak, aby na ně respondent nemohl jednoslovně odpovědět. Soubor výzkumných otázek jsem vytvořila jako 4 okruhy otázek a 11 podotázek. V první části otázek jsem se ptala na osobu respondenta, a jaké bylo jeho dětství v rámci banánového života. V další části mě zajímalo jeho vnímání ohledně kultur, ve kterých vyrůstá a tím jsem se i dozvěděla, která z nich mu je bližší. Předposlední část ohledně sociálního vyloučení je nejobsáhlejší a v ní jsem získala nejvíce potřebných dat k mému výzkumu. V poslední části jsem se chtěla dozvědět jaký vliv má vyrůstání na pomezí dvou kultur na respondentovo sebevědomí, zda pozitivní či negativní. Po položení otázky jsem nechala respondenta volně

mluvit i přemýšlet s prodlevou, zasáhla jsem tehdy, pokud začal vypovídat o něčem jiném než o dané otázce.

Kdo jsi? Jaké bylo tvoje dětství jako Banánové dítě?

1. Jak se jmenuješ? Kolik ti je? Odkud pocházíš?
2. Téma Banánové děti – ztotožňuješ se s tímto termínem? Co pro tebe znamená?
3. Co by ti pomohlo v dětství aneb jak se poprat s banánovým životem?
4. Co by ti ulehčilo dětství v rámci banánového života? Třeba, že by Banánové děti vytvořily nějakou skupinu?

Jak vnímáš kultury, mezi kterými vyrůstáš?

5. Kultura česká, vietnamská – která je ti bližší a proč?

Jak pohlížíš na sociální vyloučení v rámci tvého banánového života?

6. Myslíš si, že Banánové dítě může být vyloučené z jedné či druhé kultury?
7. Jak silně vnímáš riziko sociálního vyloučení a proč?
8. Jak se s tím snažíš pracovat?
9. Máš pocit, že jsi se už někdy přiblížil/a vyloučení?
10. Můžeš říct nějaký příklad, kdy jsi cítil/a, že bys byl/a sociálně vyloučen?

Jaký má vliv vyrůstání na pomezí dvou kultur na tvé pohlížení sama sebe?

11. Má multikulturalita vliv na tvoje sebevědomí a identitu?

5.5 Analýza a zpracování dat

Doslovně přepsané rozhovory do textového dokumentu jsem si několikrát přečetla, aby se mi následně výpovědi lépe analyzovaly a kódovaly. Kódy mohou být klíčová slova nebo symboly, které přiřazujeme k textu a pomocí nich rozřazujeme části textu z většího celku (Miovský, 2006, s. 219).

Ke kódování jsem použila barevné zvýrazňování, protože mi tato forma vyhovovala nejvíce při hledání určitých částí v rozsáhlejších textu. V některých rozhovorech se stalo, že respondent odpověděl na konkrétní otázku v jiné části rozhovoru. Výpovědi respondentů jsem rozdělila do 6 barev podle jednotlivých okruhů otázek. Poté jsem hledala odpovědi, které se shodovaly, a sjednotila do strukturovaného textu.

5.6 Limity výzkumu

Za limit svého výzkumu považuji to, že oslovenými respondenty jsou Banánové děti v současné chvíli žijící pouze v Praze. K lepšímu dosažení cíle práce by měl každý respondent žít alespoň v jiném kraji ČR, což by bylo mnohem časově náročnější na hledání a setkání.

Jsem si tedy vědoma toho, že výsledky výzkumu nebudou možné zobecnit pro celou skupinu Banánových dětí žijící na území ČR, jelikož každý z nich vnímá svůj banánový život jinak a má jiné potřeby. Také každé dítě vyrůstá v jiných podmínkách a prostředí, kde je obklopeno různými lidmi. Jako další limit může být nízký počet respondentů, více účastníků výzkumu by přineslo více úhlů pohledů a zajímavých poznatků, ale jak jsem již zmínila v kapitole výzkumný cíl, že nedojdu k univerzálnímu preventivnímu opatření, jak předejít sociálnímu vyloučení z kultur, aby bylo vyhovující pro všechny.

5.7 Interpretace výsledků výzkumu

Cílem práce bylo na základě výpovědí v hloubkových rozhovorech srovnat zkušenosti dotazovaných, jakožto banánových dětí a na jejich základě vyvodit preventivní opatření, jak předejít sociálnímu vyloučení z kultur. Výzkumu se zúčastnilo 5 Banánových dětí, kteří v současné chvíli žijí v Praze, ale většinu svého dětství trávily v menším městě, kde se koncentruje málo takových lidí.

První část výzkumu jsem věnovala tomu, aby mě respondent uvedl do jeho života ohledně vyrůstání na pomezí dvou kultur. Každý dotazovaný pocházel z jiného menšího města, neměla jsem ani v úmyslu uskutečnit rozhovory s respondenty, kteří vyrůstali ve stejném městě. V této části mě zajímalo jejich dětství, co jim v banánovém životě chybělo a jak celkově souzní s termínem „*Banánové děti*“, než jsem začala dělat rozhovory, zamyslela jsem se nad tím, že někdo to slovní spojení může vnímat pejorativně. 4 respondenti se s termínem Banánové dítě ztotožňují a 1 ho vnímá hanlivě a nechce si tak říkat.

R1

„Tak tenhle termín mě vystihuje v tom, že se někdy cítím víc jako Češka, přestože na venek vypadám jako Vietnamka a podle mě to i ten termín vystihuje, že většina z nás jako děti, co vyrůstaly tady v Česku, tak se více ztotožňovaly s téma Čechama nebo s tou českou kulturou a neměly právě moc kontakt s tou vietnamskou kulturou nebo většina dětí netrávila čas se svými

rodiči, protože oni hodně pracovali, takže se jim nemohli tolik věnovat a vychovávali je ty české tety a podobně.“

R2

„Neztotožňuju se s tím termínem, ten termín nemám rád. Nemám ho rád z toho důvod, jak jsem vyrůstal v České Lípě, tak tam byla konzervativní první generace Vietnamců a ti to používali proti nám, že jsme mluvili hůř vietnamsky nebo špatně. Nemám to rád, přijde mi to jako spíš hanlivý, než pozitivní.“

R3

„Ale jo vlastně ztotožňuju, narodila jsem se a vyrůstala v ČR, takže vlastně uvnitř jsem Češka a navenek Vietnamka.“

R4

„S tímto termínem se částečně ztotožňuju, vnímám se více jako Češka, ale jsou ve mně stále jisté konotace k vietnamské kultuře.“

R5

„Ano, jako Banánové dítě s oběma rodiči z Vietnamu, jsem se musel naučit sladit své vietnamské kořeny s českou kulturou, ve které jsem vyrůstal.“

Až na jednu respondentku měli všichni v dětství kolem sebe české vrstevníky, což je zapříčiněné tím, že se v jejich okolí nekoncentrovaly Banánové děti, ale spíše 1. generace Vietnamců. Za následek, že se děti učily více o české kultuře, má i to, že jejich rodiče na ně neměli čas ve vidině vydělání co nejvíce finančních prostředků. Nedostatek pozornosti od rodičů se odrazilo i v jejich znalosti vietnamského jazyka. Všichni se shodli na tom, že k eliminování pocitu vybočování z davu by jim pomohlo, kdyby měli vietnamské kamarády, se kterými by sdíleli zkušenosti. Jako dobrý nápad by jim přišlo, kdyby se v jejich městě konaly akce pro Banánové děti, kde by mezi sebou vytvořili síť. Ve školách se někteří cítili jiní, protože ve třídě byli jediní Vietnamci.

V další části jsem nechala respondenty, aby mluvili o jejich vnímání obou kultur. Respondenti ze začátku mluvili sami o tom, co z jaké kultury přebírají a co dodržují. V průběhu jsem otázku směřovala i k tomu, ke které kultuře se řadí více. Tři respondenti bez váhání odpověděli, že jim je přirozeně bližší česká kultura a mentalita českých lidí, ale jsou věci z vietnamské kultury, které dodržují. Nejčastější je to největší vietnamský svátek, a to oslava Nového lunárního roku s rodinou. Jedna respondentka R3 nedokázala jednoznačně říct,

ke které kultuře má blíže, jelikož se na mnoho věcí dívá z pohledu Vietnamky nebo Češky. Respondentka R1, které se v dětství rodiče věnovali, vysvětlovali věci a učili o vietnamské kultuře, cítí, že má mnohem blíže k vietnamské kultuře než k české, byť se zde narodila, vyrůstala a chodí do českých škol.

Třetí část výzkumu byla nejobsáhlejší a zabrala nejvíce času. V této části výzkumu jsem načerpala nejvíce podkladů ke splnění cíle práce. Po analýze této části jsem také mohla zodpovědět hlavní výzkumnou otázku, jak silně a proč vnímají Banánové děti riziko sociálního vyloučení a jak s tím zkusí pracovat. Respondenti v této části dostali celkově 5 otázek dle předem vymyšlené struktury. Tato část se týkala samotného tématu sociálního vyloučení z kultur. Otázky jsem formulovala tak, aby dotazovaní odpověděli, jestli je reálné sociální vyloučení a z jaké kultury je snadnější být vyloučen, jak silně a proč vnímají riziko sociálního vyloučení a jestli dělají něco k jeho zmírnění. Nakonec jsem se jich dotazovala, zda mají oni sami zkušenosti se sociálním vyloučením.

Všichni respondenti po zamyšlení nad otázkou, zda je sociální vyloučení vůbec možné, odpověděli, že je. V odpovědích se přímo shodli, že je vyloučení pravděpodobnější ve vietnamské kultuře. Přímo i nepřímo řekli, že je česká kultura více otevřená a přijímající. Jedna respondentka také mluvila o tom, co se stává, když Banánové děti přiletí do Vietnamu na návštěvu za příbuznými.

R1

„... lidi, co jsou fakt jako Banáni, tak se více ztotožňují s tou českou kulturou, když pak třeba přiletí do Vietnamu tak mají fakt problém s komunikací nebo s porozuměním, že se navzájem fakt nechápou, a i ti Vietnamci ve Vietnamu je vnímají spíše negativně, takže nepovažují ty Banány za Vietnamce a mají k nim takový negativní pohled.“

Riziko sociálního vyloučení vnímají 2 respondenti silně, 1. R3 z nich to odůvodňuje tak, že ve vietnamské kultuře stačí jeden přešlap a 2. R5 povídal o tom, že vyrůstání na pomezí dvou kultur je náročné a můžou z toho vzniknout problémy v oblastech jako je zaměstnání, vzdělání a psychické zdraví. Respondentka R1 riziko sociálního vyloučení nevnímá, neboť má kolem sebe hustou síť Vietnamců, a také se sama vzdělává a vyhledává informace v oblasti vietnamské kultury. Podle respondenta R2 Vietnamci odstříhnou Banánové děti jednodušeji než Češi. Respondentka R4 sociální vyloučení v současné chvíli nevnímá, neboť podle ní se o Banánových dětech mluví v médiích více než kdy dříve, tudíž v české společnosti mají své místo a s Vietnamci z 1. generace se nestýká s nikým kromě své matky při návštěvě domova.

U výpovědi R3 bylo znát zvětšené napětí v této otázce:

„Tak ohledně vietnamské kultury dost. Tam stačí malej přešlap a už vás, jak to říct vydědí? Podle Vietnamců je nejlepší si zachovat ideály a snažit se je mít, abychom byli v očích jinejch jako správní Vietnamci. Ale my, co vyrůstáme tady, si vytváříme už jiný hodnoty a ideály, který jsou občas v rozporu s těma vietnamskýma.“

Otázka k sociálnímu vyloučení u každého respondenta vyvolala pocit potřeby ventilace stížnosti na vietnamskou kulturu a jejich souzení mladých Vietnamců, zejm. těch, kteří vyrůstali v ČR a těch, kteří přijeli v brzkém věku a chovají se jak ti, co se tu narodili. Je pro ně těžké splňovat požadavky Vietnamců, když denně fungují v české společnosti a žijí v ČR. Dále je mezi Banánovými dětmi známo, že Vietnamci soudí lidi podle materiálních věcí, je jim vskutku jedno, kde jste k nim přišli, ale nemít je znamená nebýt tolik finančně stabilní.

R2

„Co mi přijde na Čechách, tak jsou míň konzervativní, nejsou tak upjatí, je jim jedno, že nemáš na sobě Adidas nebo Raulph Lauren anebo jestli máš Gucci. Vietnamská kultura se hodně vztahuje k tomu statusu, soudí tě podle materiálních věcí jako jsou drahý auta BMW, Mercedes, Audi. Za mě materiální věci nejsou všechno, jako je fajn, když se k nim člověk sám dopracuje.“

Respondenti, kteří vnímají silné riziko sociálního vyloučení, mají odlišný přístup k jeho snížení. Respondentka R3 se soustředí spíše sama na sebe a nehledí tolik na to, co si o ní vietnamská komunita myslí. Respondent R5 chce dosáhnout eliminování rizika tím, že se schází často s jinými Banánovými dětmi a předávají si zkušenosti. Také se pokouší sám vyhledávat více informací o vietnamské kultuře a zkouší jí tak porozumět. R1 má úzké vztahy s Vietnamci 1. generace, zejm. v rodině a sama o sobě říká, že je přijímána a ví, že splňuje požadavky vietnamské kultury a dělá vše pro to, aby se nic nezměnilo. R2 přímo řekl, že nechce vynakládat úsilí, aby zmírnil riziko. Respondentka R4 se zapojuje do vietnamských akcí a pravidelně chodila na kurzy vietnamského jazyka, aby si ho rozšířila více než jen na základní komunikační úrovni.

Na otázku ohledně příkladu situace, kdy se cítili sociálně vyloučeně, odpověděli 3 respondenti, zbylí příklad nemají zkušenosti. Situaci popsali respondenti R2, R3 a R5.

R2 vyrůstal v České Lípě a celkově tamější zkušenost s Vietnamci hodnotí negativně.

„No tak já sem nikdy nezapadal do vietnamský kultury, hlavně v Český Lípě na mě Vietnamci házeli pohledy jak na cizince.“

R3 se nejvíce cítila sociálně vyloučená ve své rodině.

„... když se teďka takhle zamyslím. Asi, co se mi vybavuje nejvíc, tak je to právě v rozšířený rodině. Bylo hodně situací, kdy jsem se ve vlastní rodině necítila chtěná, potřebná nebo dokonce, že bych zapadala. Nedávaj mi důvod nebo najevo, že jsem jedna z nich. Jako mladší jsem se hodně pozastavovala nad tím, co je špatně nebo mě prostě nemaj rádi nebo.“

R5 zažil sociální vyloučení mezi vrstevníky, kteří ale nevyrostali v ČR.

„Vzpomínám si na jednu narozeninovou oslavu, kam jsem šel s kamarádem. Byli tam Vietnamci, kteří se narodili a vyrůstali ve Vietnamu, já jsem tam cítil tu jinou mentalitu. A chvílema jsem nechápal, o čem se vůbec baví. Oni věděli, že jsem se narodil v Čechách a vyrůstal tu a nějak automaticky se se mnou nikdo nebavil a ani se se mnou nechtěli seznámit.“

Ve čtvrté části, když už se respondenti rozpovídali o svém dětství v rámci banánového života, vnímání obou kultur a jejich pohledu na sociální vyloučení jsem se na závěr zeptala jaký má vliv multikulturalita na jejich sebevědomí. Otázku jsem spíše mířila na to, jestli se jim někdy v kulturách stalo něco, co podpořilo snížení sebevědomí. R1 a R5 se taková situace nestala. R2 a R3 se shodli na tom, že jim stávaly situace, které přispívaly ke snížení jejich sebevědomí, a právě tyto situace pramenily ve vietnamské kultuře.

R3

„Dřív to byl negativní vliv na moje sebevědomí, ale jak jsem starší, tak to je pozitivní záležitost, jak se k tomu postavíme žejo. Jak jsem dřív nenacházela podporu v rodině, tak se to odráželo v hodně věcech ...“

Naopak R4 si vzpomněla na situaci, kde se ji snížilo sebevědomí v české kultuře, ale v současné chvíli si myslí, že o nic nešlo.

„Ano, já se dřív před českými vrstevníky hrozně styděla, že pomáhám mamce v obchodě, takže mi to snižovalo sebevědomí, že jsem něco méně než oni, ale když se teď ohlédnu zpět, tak chápu, že jsem se tak cítila, ale nebyl důvod.“

Shrnutí výzkumu

Výzkumu se zúčastnili 3 ženy a 2 muži ve věku 20 až 30 let, kteří pocházeli z menších měst v Česku, jako jsou Cheb, Česká Lípa, Aš, Jičín a Ostrava. Tyto města mají menší koncentraci Vietnamců a Banánových dětí v porovnání s Prahou. Každý respondent měl jiné zkušenosti s vyrůstáním v prostředí dvou kultur. Kromě jedné respondentky, rodiče příliš nevěnovali pozornost potřebám svých dětí, což vedlo ke ztrátě pouta s vietnamskou kulturou a spíše k většímu splynutí s českou kulturou. Výzkum ukázal, že rodiče nejsou často aktivní v zasvěcování svých dětí do vietnamské kultury. Jeden respondent se sice jako Banánové dítě cítí, ale termín vnímá hanlivě. Vyrůstání na pomezí kultur s sebou nese spoustu výhod, ale také neprotnutí českých a vietnamských hodnot. Z výpovědí respondentů je možné vydedukovat, že vietnamská komunita je více konzervativní a méně otevřená pochopit člověka, který má stejné rysy, ale vyrůstal mimo Vietnam. Banánové děti si uvědomují možné sociální vyloučení z obou kultur, ale někteří z nich se toho obávají méně a někteří více. Někteří respondenti zkouší tomuto vyloučení předcházet, zatímco jiní nemají zájem o účast ve vietnamské společnosti kvůli špatným zkušenostem s Vietnamci.

6 Diskuse

V této kapitole bych se chtěla věnovat diskusi nad výsledky výzkumu, zodpovězení hlavní výzkumné otázky a splnit cíl práce, a to zamyslet se nad preventivním opatřením pro Banánové děti, aby snížily rizika sociálního vyloučení. Rozhovorů se uskutečnilo 5 v rozmezí dvou měsíců, kvůli tomu, že jsem měla vytipované respondenty a bylo třeba, abych se já podřídila jejich časovým možnostem.

Účastníci výzkumu se shodli na tom, že vietnamská kultura očekává od Vietnamců spoustu věcí nad jejich síly. Očekává se od nich správné chování, myšlení a dodržování tradic a zvyků. Nesplnění jednoho z vyjmenovaných znamená vybočení z davu a vstupenka do sociálního vyloučení z vietnamské kultury. Respondenti nepřímo vypovídali, že je nemožné splňovat požadavky ve vietnamské kultuře a zároveň žít v ČR, kde se na denní bázi setkávají s českou kulturou. O české kultuře si myslí, že je také vyloučení možné, ale v mnohem menší míře. I respondentka, které se v dětství i v současné chvíli rodiče věnují, a i ona sama si přijde jako Banánové dítě, které splňuje očekávání vietnamské kultury, se přiklonila k tomu, že je mnohem snazší být vyloučen ze strany Vietnamců.

Silněji riziko sociálního vyloučení vnímají 3 respondenti, kteří měli negativní zkušenosti s vietnamskou komunitou. Sami se ocitli v situacích, kde se jako sociálně vyloučení cítili. Ti, kteří takovou zkušenost nemají, si riziko připouští v menší míře. O snížení rizika a participaci ve vietnamské kultuře usilují 3 respondenti a jen jeden z nich je ten, který riziko vnímá silně. Snahou se rozumí častější účast na vietnamských kulturních akcích, scházení se s jinými Banánovými dětmi s podobnými zkušenostmi a studium vietnamského jazyka.

Hřebíčková (2020) zkoumala orientaci na vietnamskou a českou kulturu u příslušníků 2. generace Vietnamců. Z jejich výsledků a také z mého výzkumu vyplývá, že Vietnamci, kteří se narodili v ČR vietnamským rodičům mají vyšší míru orientace k české kultuře. Berry (1997, s. 16-17) popsal, že strategie integrace plně je slučitelná se strategií multikulturalismu. Majoritní společnost, v našem případě česká společnost si zachovává svoji jedinečnost, a to umožňuje i imigrantům tím, že si integraci do ní mohou svobodně vybrat. Druhá generace Vietnamců se intenzivně integruje do české společnosti již při nastoupení do českého školského prostředí, což právě z výsledků výzkumu vyplývá, že jim je přirozeně bližší česká kultura. Jak popsal Kocourek (2006, 103-104) vysvětluje, že vietnamští migranti dávají spíše přednost ekonomické stabilitě než integraci. A právě kvůli tomu dochází k odlišné akulturaci mezi 1. generací a generací Banánových dětí, což může mít za následek akulturační trhliny mezi generacemi. O

akulturační trhlině psal Portes a Rumbaut (1996) a stane se v případě, kdy má dítě jiný soubor hodnot a více inklinuje k jiné kultuře. V souladu s tvrzením Kocourka (2006, s.111-114) se často Vietnamci izolují od nové kultury s cílem vydělat co nejvíce peněz, Berry (1997, s. 10) tento jev označuje jako separaci. A to má právě za následek shodných výpovědí v mém výzkumu o snazším sociálním vyloučení z vietnamské kultury. Z výzkumu od Bernarda a Mikešové (2014) vyplývá, že 1. generace Vietnamců je více propojena se zemí svého původu. A jak píšou Costigan a Dokis (2006, s. 728) rodiny přistěhovalců se rozkládají na dvou kulturních světech. Podle Birmana (2006, s 460) tradiční hodnoty a praktiky dětí v kultuře jejich rodičů přistěhovalců nikdy nedosáhnou úrovně, které by jejich rodiče toužili. V oblasti lepší znalosti majoritního, než minoritního jazyka u potomků vietnamských rodičů se mé výsledky shodují s výzkumem v USA, kde druhé generace Asiatů lépe ovládají angličtinu než jazyk své minority (Tsai, Ying, Lee, 2001, s. 293-294).

Slabinu tohoto výzkumu vnímám nízký počet respondentů a taky věková hranice. Myslím si, že by výpovědi od lidí z dorostového období mohly přinést další zajímavé úhly pohledů, které by tak přispěly do preventivního opatření ke zmírnění sociálního vyloučení.

Jako preventivní opatření bych využila potenciál zajeťého spolku VietUp, který sdružuje Banánové děti a pořádá pro ně různé kulturní, sportovní a edukační akce. Limitem spolku je ten, že působí pouze v Praze. Tím nemírím, aby se spolek rozšířil do dalších menších měst, ale aby pořádal akce pro Banánové děti i v jiných městech či propagoval pražské akce v menších městech, aby se i jiné Banánové děti cítily vítány. Vhodné by bylo pořádání volejbalového turnaje, který funguje v Praze a má vždy hojnou účast, i v jiném městě např. v Brně, kam by se sjely Banánové děti z okolních měst. Dále bych viděla smysl ve workshopech či přednáškách na různá témata, čím si prochází Banánové děti, jako je pocit nepochopení a méněcennosti. Tyto akce bych mířila i na 1. generaci Vietnamců se záměrem docílit vzájemného pochopení mezi generacemi. Nebylo by také od věci založit online peer support, kam by se přihlásili dobrovolníci z Banánových dětí a byli by online k dispozici dle domluvy jiným Banánovým dětem, které si prochází těžším obdobím. Peer support by mohl fungovat na bázi mentoringu, kdy by jedno Banánové dítě poskytovalo online podporu jednomu dalšímu a podle potřeby by se mohli i scházet osobně. Mnoho Banánových dětí ovládá vietnamštinu pouze na základní komunikační úrovni či vůbec, ale najdou se i takové, které dokážou i překládat z vietnamštiny, a naopak a také ovládají i psaní s diakritikou. Ty by mohly vést individuální či skupinové kurzy vietnamského jazyka, pro začátečníky a mírně pokročilé. Kurzy by byly za symbolickou částku a bylo by to tak výhodné pro obě strany. Všechny tyto aktivity bych zaobalila pod jeden projekt,

na kterém by se podílelo více lidí. Následně by mohl získat finanční prostředky z krajů, samotných měst nebo od spolku Sangu s.r.o., který v současné chvíli sponzoruje spoustu akcí pořádané VietUpem, jako je třeba právě volejbalový turnaj, který se naposledy konal v lednu tohoto roku.

Já se sama kulturních, sportovních a edukačních akcí pravidelně účastním a s těmi, kdo řídí spolek VietUp se blíže znám. Spolek je otevřený novým nápadům a iniciativám. Abych nezůstala pouze u návrhů, mám v plánu v průběhu června 2023 předat podklady včetně této práce spolku, aby se v létě mohly zkusit pilotní akce v jiných městech, protože o letních prázdninách nejsou žáci a studenti tolik časově vázaní na školu, a právě je by mohly akce nejvíce zaujmout.

Závěr

Tato bakalářská práce mi přinesla spoustu nových poznatků z jiných úhlů pohledů ohledně banánového života a v průběhu psaní práce jsem si postupně uvědomovala čím jsem si jako Banánové dítě prošla a jak moc se mé zkušenosti odrazují v současném dospělém životě. V minulosti jsem se nad tímto tématem tolik nezamýšlela, spíše jsem celkově tuto problematiku v sobě potlačovala, jelikož jsem neměla v okolí nikoho, kdo by mi mohl rozumět. Ale díky této práci jsem si uvědomila, že se fenoménu Banánových dětí a jeho výzvám nevěnuje tolik pozornosti, kterou potřebuje.

V teoretické části jsem se v úvodní kapitole věnovala samotnému Vietnamu a jak a na základě čeho sem přijížděli generace před Banánovými dětmi. Na to jsem navázala, jak se rozdílně integruje do majoritní společnosti 1. a 2. generace Vietnamců. Dále jsem popsala, že na každou generaci působí odlišné faktory a právě to, že generace narozená v ČR má plynulejší a snadnější integraci vede ke vzniku a rozvíjení skupiny Banánových dětí. Druhá generace, která vyrůstá na pomezí dvou kultur má svá rizika a jedno z nich je sociální vyloučení z kultur, o kterém se příliš nemluví.

Jako cíl práce jsem si nastavila, že na základě zkušeností Banánových dětí vyvodím možné preventivní opatření, jak sociálnímu vyloučení předejít. Jejich výpovědi o banánovém životě jsem získala prostřednictvím rozhovoru, který se mi jevil jako nejlepší nástroj ve zvoleném kvalitativním výzkumu. Splnění cíle jsem již popsala v kapitole

Z výsledků výzkumu vyplývá, že generace Banánových dětí je ohrožena sociálním vyloučením spíše z vietnamské kultury než z české. U starší generace Vietnamců stále přetrvává motivace vydělat co nejvíce peněz a být tak ekonomicky stabilní, přičemž kvůli tomu se tolik nevěnují svým dětem, aby je mohli vzdělávat o jejich kultuře, a to vede k tomu, že Banánové děti se upínají více na českou kulturu, se kterou se setkávají na každodenní bázi. Je to také i důvod, proč mají hlavní jazyk češtinu a vietnamštinu většinou na základní komunikační úrovni. Spousta z nich vyrůstala v menších městech, kde se nekoncentruje tolik vrstevníků se stejným problémem a kvůli tomu si musely přijít samy na to, jak se s banánovým životem vypořádat. Jaké měly dětství na pomezí dvou kultur se odráží v jejich dalších vývojových fázích života, může to být pozitivní, ale i negativní vliv.

Výsledky by se daly použít jako podklad pro další výzkum zabývající se mezigeneračním konfliktem a akulturační trhlinou. Právě menší mírou integrace starší generace do české

společnosti dochází k nepochopení mladé generace, proč není schopna splňovat vietnamské ideály a vzorce chování, tak jak by si představovali. Výsledky z návazného výzkumu by se posléze mohly převést do praxe, kde bych si představovala vznik spolku, který se bude touto problematikou zabývat a propojovat tak generace, aby pro budoucí Banánové děti bylo představitelné se s výzvami vypořádat.

V současné chvíli i tato práce může pomoc samotným Banánovým dětem z hlediska uvědomění si, že neporozumění si s rodiči může pramenit z rozdílné akulturace. Bližší vhled do této problematiky mohou získat i čtenáři mimo skupinu Banánových dětí.

Bibliografický seznam

1. Aktuálně.cz: *Vietnam* [online]. 15.12. 2011 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/vietnam/r~i:wiki:2446/>
2. BAUBÖCK, Rainer 1994 In: FREIDINGEROVÁ, Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě: Migrační a adaptační tendence*. SLON, 2014. Str. 29 ISBN 978-80-7419-174-9.
3. BERNARD, Josef a Renáta MIKEŠOVÁ. Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením/The Socio-cultural Integration of Immigrants: In Between Temporary Migration and Permanent Settlement. In: *Sociologický časopis Vol. 50, No.4* [online]. Praha: Sociologický ústav AVČR, 2014, s. 1-25 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/integrace.pdf>
4. BERRY, John W. *Immigration, Acculturation, and Adaptation* [online]. 1997 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fss/podzim2015/ZUR393i/um/W_2_Acculturation.pdf
5. BIRMAN, D., & Trinket, E.J. (2001). Cultural transitions in first-generation immigrants: Acculturation of Soviet Jewish refugee adolescents and parents. In: *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, str. 456– 477.
6. BROUČEK, Stanislav. *Český pohled na Vietnamce: Imigrace, adaptace, majorita*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003. Str. 83, 117, 273-275 ISBN 80-85010-46-1.
7. BROUČEK, Stanislav. *Historie imigrace Vietnamu do českých zemí* [online]. 2005 In: sea-1 -South East Asia – liaison [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://sea-1.cz/cs/clanky/posts/historie-imigrace-z-vietnamu-do-ceskych-zemi/>
8. BROUČEK, Stanislav. *The visible and invisible Vietnamese in the Czech Republic*. Prague: Institute of Ethnology CAS, 2016. ISBN 978-80-88081-07-4.
9. BROŽ, Miroslav, Petra KINTLOVÁ a Ladislav TOUŠEK. *Kdo drží černého Petra: Sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem* [online]. Člověk v tísní – společnost při České televizi, 2007 [cit. 2023-01-16]. ISBN 978-80-86961-27-9. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/88/file/1364590154-cerny-petr.pdf>
10. Central for global development: *Integration* [online]. 2021 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.cgdev.org>
11. Cizinci v České republice: *Integrační politika ČR* [online]. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/zakladni-informace1>
12. Costigan, C.L., & Dokis, D. (2006). Similarities and differences in acculturation among mothers, fa-thers, and children in immigrant Chinese families. In: *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37, s. 723–741.

13. Česko v datech: *Cizinci v Česku* [online]. 2019 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.ceskovdatech.cz/clanek/129-cizinci-v-cesku/>
14. Do Thu Trang: „LGBT dítě jako trest předků?“ | Pod Slupkou Banánů, 2021. In: YouTube [online]. 11.8. 2021. [2023-03-11]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=9AmQbo_IxhI
15. DO THU, Trang. Lidovky.cz: ASI.JATKA: České babičky. Ženy, které pomáhaly vychovávat celou generaci mladých Vietnamců Zdroj: https://www.lidovky.cz/relax/lide/asi-jatka-ceske-babicky-zeny-ktere-pomahaly-vychovavat-celou-generaci-mladych-vietnamcu.A190103_202217_lide_ssu [online]. 2019 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/lide/asi-jatka-ceske-babicky-zeny-ktere-pomahaly-vychovavat-celou-generaci-mladych-vietnamcu.A190103_202217_lide_ssu
16. FIŠAROVÁ, Markéta. „Banánové děti“ – druhá generace vietnamských rodin na území ČR, vybrané kazuistiky. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. Sylvie Stretti.
17. FREIDINGEROVÁ, Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě: Migrační a adaptační tendence*. SLON, 2014. Str. 91-92, 98-100 ISBN 978-80-7419-174-9.
18. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. Str. 50-63. ISBN 80-7367-040-2.
19. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
20. HERSKOVITS, Melville J. *Akultura: proces kulturního přenosu* [online]. In: 2012. s. 28-37 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: https://www.cefres.cz/IMG/pdf/herskovits_1997_akultura.pdf
21. HLOUŠKOVÁ, Lenka. *Novinky.cz: Duong Nguyen Jirásková: Ve Vietnamu se děti nechválí* [online]. 2018 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zena-styl-duong-nguyen-jiraskova-ve-vietnamu-se-deti-nechvali-40062138>
22. HOFÍREK, Ondřej a Michal NEKORJAK. Vietnamští imigranti v českých velkoměstech – Integrace přistěhovalců z Vietnamu. In: Rákoczyová, Miroslava a Robert Trbola (eds.). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-077-3.
23. HOMOLÁČ, Jiří a Tamah SHERMAN. Sociologický časopis/Czech Sociological Review: „Vy, mladí vietnamci („nenakažení“), nás počestěné banány prostě pochopit nemůžete“: Mladí vietnamci a superdiverzifikace českého novomediálního

prostoru [online]. Psychologický ústav AV ČR, v. v. i., Brno, 2020, (56), 229-257 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2020/02/04.pdf>

24. HŘEBÍČKOVÁ, Martina. *Sociologický časopis/Czech sociological review: Kulturní orientace vietnamců v ČR: generační srovnání* [online]. Psychologický ústav AV ČR, v. v. i., Brno, 2020, (56), Str. 197-227 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/contents/csr/2020/02.pdf>
25. IČO, Ján, ČERNÍK, Jan, KOCOUREK, Jiří et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Dotisk I. vydání. Ilustroval Markéta HLINOVSKÁ. Jinočany: H&H, 2006, Str. 28-38. Multikulturní inspirace. ISBN 80-7319-055-9.
26. JABŮREK, Josef. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-052-4.
27. JÁNSKÁ, Eva, Alena PRŮŠVICOVÁ a Zdeněk ČERMÁK. Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: příklad základní školy Praha-Kunratice [Possibilities for Researching the Integration of Vietnamese Children in Czechia: The Example of Prague-Kunratice Elementary School] [online]. In: . Geografie, 2011, s. 481 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/259290773_Moznosti_vyzkumu_integrace_deti_Vietnamcu_v_Cesku_priklad_zakladni_skoly_Praha-Kunratice_Possibilities_for_Researching_the_Integration_of_Vietnamese_Children_in_Czechia_The_Example_of_Praque-Kunratice
28. JIRÁSKOVÁ NGUYEN, Duong. *Banánové děti* [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/nguyen-thi-thuy-duong.php>
29. KOROUREK, Jiří. 2007: Vietnamci v ČR. [Vietnamese in the Czech Republic] In: Sociologické studie [Sociological studies], 6, 10, SOÚ AV ČR, v.v.i.: Praha 2007. Str. 46-62.
30. KOCOUREK, Jiří, Eva, PECHOVÁ, Ivo VASILJEV, Jan ČERNÍK, et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Dotisk I. vydání. Jinočany: H&H, 2006. ISBN 80-7319-055-9.
31. KOCOUREK, Jiří. *Stručný historický přehled o česko-vietnamských vztazích a působení Vietnamců v ČR* [online]. 2008 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://asimilovani.estranky.cz/clanky/narodnosti-v-cr/vietnamci.html>
32. KOMERS, Petr a Jitka SLEZÁKOVÁ. *Vesmír: Čeští Vietnamci mezi dvěma jazyky* [online]. 2010 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z:

<https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2010/cislo-4/cesti-vietnamci-mezi-dvema-jazyky.html>

33. KULÍSEK, P. Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment). *Československá psychologie*. 2000, roč. 44, č. 5, s. 405-406.
34. LEČBYCH, Martin a Klára POSPIŠILÍKOVÁ. 2012. Česká verze škály Experiences in Close Relationships (ECR): pilotní studie posouzení vztahové vazby v dospělosti. *E-psychologie*. roč. 6, č. 3, s. 1-11. ISSN 1802-8853.
35. MARTIKAINEN, Tuomas. Sociální integrace cizinců. In: RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a Robert TRBOLA (eds.). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.
36. MATYSOVÁ, Kamila. *Akultura imigrantů v České republice* [online]. 2012 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://aop.vse.cz/pdfs/aop/2012/05/02.pdf>
37. MARTÍNKOVÁ, Š. Česko-vietnamské vztahy. In: KOCOUREK, J. et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Jinočany: H&H, 2006. Str. 85. ISBN 80-7319-055-9.
38. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Str. 219 ISBN 8024713624.
39. MISÍKOVÁ, Marta. Sociální vyloučení. In: JANOUŠKOVÁ, Klára a Dana NEDĚLNÍKOVÁ. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků: Sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. Str. 179-180 ISBN 978-80-7368-504-1.
40. MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: SLON, 2019. Str. 79 ISBN 978-80-7419-285-2.
41. MPSV: *Integrace cizinců* [online]. 2020 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/integrace-cizincu>
42. MVČR: *Udělení státního občanství České republiky* [online]. 2021 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>
43. NOVÁKOVÁ, Kateřina. Z jaké země k nám přijíždějí vietnamské děti. In: ČERNÍK, Jan a další (eds.). *S vietnamskými dětmi na českých školách*. S. 18-26. Praha: H&H, Jinočany, 2006. ISBN 80-731-9055-9.

44. Pechová, 2007, Jelínková 2008, Švec 2009 In: FREIDINGEROVÁ, Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě: Migrační a adaptační tendence*. SLON, 2014. Str. 90 ISBN 978-80-7419-174-9.
45. PECHOVÁ, Eva. *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování* [online]. La Strada Česká republika, 2007 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf
46. PECHOVÁ, Eva, Šárka MARTÍNKOVÁ, Vlastimila FEISTINGEROVÁ, Yana LEONTIYEVA a Tomáš HIRT. *Vietnamci, Mongolové a Ukrajinci v ČR: Pracovní migrace, životní podmínky, kulturní specifika (informační příručka Policie ČR)* [online]. Ministerstvo vnitra ČR, nedatováno [cit. 2023-01-19]. ISBN 978-80-7312-063-4. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/105/file/1367397604-metodika-cizinci-web.pdf>
47. PORTES, Alejandro a Rubén G. RUMBAUT. *Immigrant America: A Portrait*. California: University of California Press, 1996. ISBN 978-0520207653.
48. SOTONA, Jiří. *Novinky.cz: Česko je náš domov, ukázali čeští Vietnamci v krizi* [online]. 2020 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-cesko-je-nas-domov-ukazali-cesti-vietnamci-v-krizi-40327620>
49. STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Nakladatelství Albert Boskovic, 1999. Str. 25 ISBN 80-85834-60-X.
50. ŠMÍDOVÁ, Veronika. *Blesk.cz: Čeští Vietnamci mají stát ve státě. „Banánové děti“ promluvily o hladu a přežití* [online]. 2017 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/449188/cesti-vietnamci-maji-stat-ve-state-bananove-deti-promluvily-o-hladu-a-preziti.html>
51. THE GUARDIAN: *Vivian Pham on western Sydney, fan-fiction and The Coconut Children: 'I hope it's universal'* [online]. 2020 [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2020/feb/29/vivian-pham-on-western-sydney-fan-fiction-and-the-coconut-children-i-hope-its-universal>
52. TOUŠEK, Ladislav. *Sociální vyloučení a prostorová segregace* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2007, Str. 12-13 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/15621/1/Tousek.pdf>

53. TSAI, Jeanne, Yu-Wen YING a Peter Allen LEE. Cultural Predictors of Self-Esteem: A Study of Chinese American Female and Male Young Adults. In: *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology* [online]. 2001, s. 284-297 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/11839145_Cultural_Predictors_of_Self-Esteem_A_Study_of_Chinese_American_Female_and_Male_Young_Adults
54. UHEREK, Zdeněk. *Integrace z hlediska emického a etického* [online]. 2005. Str. 1-8 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf
55. VALENTOVÁ, Petra. *Bilingvální vzdělávání sluchově postižených jedinců*. Praha, 1998. Diplomová práce. PedF UK.
56. VietUp – Výzkum: Kvalita života Vietnamců v ČR. In: Facebook [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/watch/?v=675557723124999>
57. Vietnamka v Německu: 7. Epizoda: Jazyková bariéra mezi vietnamskými rodiči a jejich vlastními dětmi. 2021. In: České podcasty [online]. 14. května 2021 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://ceskepodcasty.cz/episode/0CSzDgXoQ0D0zTWufNm9>
58. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbírka zákonů České republiky. Částka 37/2006. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108?text=sociáln%C3%AD+služby>
59. ZHOU, Min. GROWING UP AMERICAN: The Challenge Confronting Immigrant Children and Children of Immigrants. In: *Annual Review of Sociology* [online]. 1997, s. 63-95 [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/234838497_Growing_Up_American_The_Challenge_Confronting_Immigrant_Children_and_Children_of_Immigrants

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá generací Banánových dětí, která vyrůstá na pomezí dvou kultur a je ohrožena sociálním vyloučením. Banánové děti jsou 2. generací Vietnamců v ČR. První generace sem přijížděla již za bývalého Československa. Postupným usazováním vietnamské menšiny v České republice vzniká mezigenerační konflikt, který pramení v odlišné integraci mezi dětmi a rodiči a může to mít za následek vyloučení jak z české, tak i z vietnamské kultury. Cílem této práce je na základě zkušeností Banánových dětí vyvodit možné preventivní opatření, jak předejít sociálnímu vyloučení. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část představuje stručně historii a současnost ve Vietnamu. Dále je popsána cesta vietnamských občanů do ČR a jejich integrace v hostitelské zemi. Na to navazuje integrace jejich potomků, kteří mají odlišnou mentalitu od jejich rodičů, načež vzniká vzájemné nepochopení mezi generacemi, které může vyústit až v sociální vyloučení.

Praktická část se zabývá kvalitativním výzkumem, kde jsou na základě rozhovoru respondenti dotazováni ohledně jejich zkušeností z banánového života a jejich pohled na obě kultury, které na ně mají vliv ve všech vývojových etapách. Do výzkumu bylo vybráno celkem 5 účastníků, kteří pocházejí z výrazně menších měst v porovnání s Prahou, kde se koncentruje nejvíce Banánových dětí.

Klíčová slova: Banánové děti, Vietnam, Integrace, Migrace, Sociální vyloučení, Mezigenerační konflikt

Annotation

This bachelor focuses on the generation of Banana children who grow up at the intersection of two cultures and are at risk of social exclusion. Banana Children are the 2nd generation of Vietnamese in the Czech Republic. The first generation came during the former Czechoslovakia. As the Vietnamese minority gradually settled in the Czech Republic, an intergenerational conflict emerged, stemming from the different integration experiences of children and parent, which can result in exclusion from both Czech and Vietnamese culture. The aim of this thesis is to draw possible preventive measures based on the experiences of Banana Children to prevent social exclusion. The thesis is divided into theoretical and practical parts.

The theoretical part briefly presents the history and present situation in Vietnam. It also describes the journey of Vietnamese citizens to the Czech Republic and their integration into the host country. This is followed by the integration of their descendants, who have a different mentality from their parents, which leads to mutual misunderstanding between the generations that can result in social exclusion.

The practical part deals with qualitative research, where respondents are interviewed about their experiences of Banana life and their views on both cultures that influence them in all stages of development. A total of 5 participants were selected for the research who come from significantly smaller cities compared to Prague, where most of the Banana Children are concentrated.

Keywords: Banana Children, Vietnam, Integration, Migration, Social exclusion, Intergenerational Conflict

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 1 (Brouček, 2016, s. 30)	16
Obrázek 1 (Berry, 1997, s. 11)	23

